

GRAVMÆLER I SKT. PETRI

Christen Rindorf, 2020

Indledning	2	Niels Hansen Jacobsen	26
Gravmæler	7	Peter med hanen	27
Abraham Pelt	7	Henrik Starcke	27
Johs. Wiedewelt, 1781	7	Portalen	28
Johann Boye Junge	8	Didrik Gercken, ca. 1735	28
Wilster, F.C.	8	Lassenius	28
Weidenhaupt, A, 1781	8	Lysekrone	28
Christian von Lente	9	Kristian Karsten	29
Quellinus, ca. 1703	9	Lysekrone	29
B. Münther	10	Thorvaldsen	29
Johs. Wiedewelt, 1794	10	Relief i koret	29
Münther, dr. Friedrich	11	Jochim Wrijde	30
Brun, Friederike	11	Lysekrone	30
Freund, H.E.	11	Müller, O.F.	30
D.B. Weyse	12	Weidenhaupt	30
Johs. Wiedewelt, 1776	12	Felter og gravpladser	4
von Plessen	13	Biografier	31
H.A. Münnich	13	Gercken, Andreas, den ældre	31
Wagner, Rheinhold	14	Gercken, Johan Diderik,	31
Sturmberg, J.C.	14	Grund, Johann Gottfried	31
Dr. Eberhard David Hauber	15	Hansen Jacobsen, Niels	32
Johs. Wiedewelt	15	Quellinus, Thomas	33
Erik Pontoppidan	16	Starcke, Henrik	34
Johs. Wiedewelt, 1766	16	Sturmberg, Johan Christopher	36
Rheder	17	Weidenhaupt, Andreas	36
G.Grund	17	Wiedewelt, Johannes	37
Becker	19	Wiedewelt, Just	42
Andreas Gercken, 1715	19		
Schupp	20		
Andreas Quant	20		
Lassenius	21		
Quellinus	21		
Justus Wiedewelt	22		
Johs. Wiedewelt, 1770	22		
Titley	23		
Johs. Wiedewelt, 1768-69	23		
Bernhard Möllmann	24		
Johs. Wiedewelt, 1779-1780	24		
Højesteretsjustarius Henrik Stampe	25		
J.G.Grund	25		
Døden og moderen	26		

Indledning

Dette skrift er en uvidenskabelig sammenstilling af information om kirkens gravmæler og kunstværker. En del tekster er direkte fotokopieret fra især Bobés bog fra 1925. Der står kildehenvisninger ved alle citater. Diverse smånoter uden henvisning skyldes Christen Rindorf.

Alle fotos Christen Rindorf.

Forklaringerne henviser til felter i kirken. En plan over felterne findes på side 4 f.f. Felterne følger bygningens naturlige opdeling. Felterne kan efter behov (statuer i det fri og epitafier i kirkemuren) fortsættes til kirkemuren.

De begravede personer

I kapellerne ligger flere betydningsfulde personer, der hørte til i kredsen omkring det danske hof og spillede en stor rolle i dansk politik under enevælden.

I det første sidekapel, hvor familien Reyman har deres navn opsat, (1) ligger lensgreve *Ernst Schimmelmänn* (1747-1831) og hans to hustruer *Emilie Rantzau* og *Charlotte Schubert* i de tre sorte fløjskister. Schimmelmänn var finansminister under Frederik VI. og var med til at ophæve slavehandlen i 1803. I krypten under Schimmelmänn står en mindre kiste, der formodentlig indeholder resterne af *Grev Enevold Brandt* (1738-1772) og den sindssyge Christian VII.'s livlæge *Johann Friedrich Struensee* (1737-1772), der begge blev anklaget og henrettet for majestætsforbrydelser.

På den modsatte side længere fremme i kapellet finder vi et epitaf over professor *Bernhard Möllmann*, som døde i 1778 (2). Epitafet er lavet i en nyklassicistisk stil. Professoren er skildret som en lærd filosof fra antikken. Epitafet er udstyret med

symboler på lærdom. Den græske indskrift foroven betyder *Kend dig selv*.

Lidt længere fremme på højre side (3) ligger den engelske gesandt *Sir Walter Titley*, der døde i 1768 efter at have repræsenteret Storbritannien i Danmark i næsten 40 år. Hans epitaf er lavet af Wiedewelt.

På hjørnet til østfløjen er der et epitaf over hofjuveler *Andreas Normann* (4), der blev begravet her i 1727. Hans epitaf er et typisk eksempel på barokken med timeglasset og dødningshovedet som skal minde os om, at mennesket har en begrænset tid på denne jord. Englenerne bærer perler og ringe som symbol på afdødes virksomhed.

Ved siden af den store dør til gravkapellet ses et gravmæle over Frederik III's hofapoteker *Johann Gottfried Becker* (5) (1639-1711). Gravmælet er udstyret med henvisninger til apotekerfaget. Blandt andet en seksoddede stjerne i hvis spidser tegnene for

forskellige metaller ses. På gravmælet findes der en henvisning til *Sophie Amalienborgs* (det første Amalienborg) brand i 1689, hvor 171 personer omkom, heriblandt Beckers hustru, to døtre og en nevø.

Det dobbelte sidekapel ved hjørnet til vestfløjen indeholder et kobbersarkofag med *Christian Siegfried von Plessen* (6) (1646-1723) og en marmorsarkofag med hans søn *Carl Adolf von Plessen*, som døde i 1758. De var begge indflydelsesrige hof og embedsmænd under kongerne Christian V., Frederik IV. og Christian VI. C.S. Plessen blev i 1692 leder af Danmarks finansvæsen og det lykkedes ham at skaffe orden i landets fortvivlede pengeforhold.

I kapellets vestlige sidefløj finder vi Wiedewelts mindesmærke over *Abraham Pelt* (7) (1695-1783), som var en af stifterne af Sankt Petri Stift for menighedens gamle. I 1760 døde Pelts hustru og i 1770 døde hans eneste søn uden at efterlade sig nogle børn. Da Abraham Pelt selv gik bort blev familiekrypten muret til. Den knækkede søjle er et symbol på slægten, hvis videreførelse og fremtid er afbrudt, men hvis gerninger bliver stående - som søjlen bliver stående.

Længere fremme i vestfløjen finder vi *Andreas Weidenhaupt's* epitaf over *Boye Junge* (8), som døde i 1778. *Boye Junge* byggede kirkens barokspir i 1757. På epitafet ses en afbildning af spiret og det første Christiansborg, hvor Junge udførte tagkonstruktionen. I midten af epitafet ses bygningskunstens sørgende genius.

Skråt overfor *Boye Junge* på venstre side af kapelvæggen ses resterne af den oprindelige gravplade for arkitekt og hofbygmester *Niels Eigved* (9) (1701-1754). Hans vel nok mest kendte værker er marmorbroen, Prinsens Palæ og Amalienborg slotsplads. Han ligger begravet langs kirkemuren ud mod Nørregade, men hans gravsten blev ødelagt i 1807 under englændernes bombardement af København.

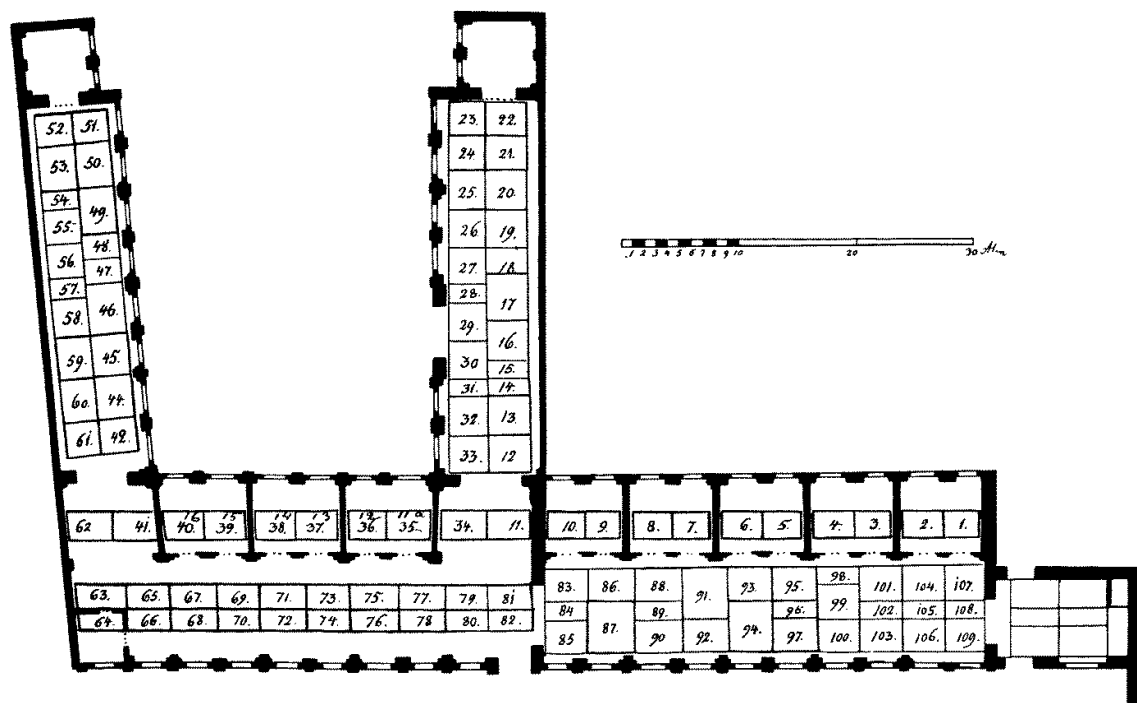
På samme side i krypterne mod Larslejsstræde er der fornemme begravelser uden mindesmærker. Heriblandt *Christian Gyldenløve* (10) (1674-1703), som var Kong Christian V's uægte søn med den officielle maitresse *Sophie Amalie Moth*. *Sophie Amalie Moth* var datter af den i kirken begravede kongelige livlæge *Poul Moth*.

For enden af vestfløjen er der et senere tilbygget kapel fra 1703-1704 (11). I Lentes kapel hviler gesandt *Christian de Lente*, som døde i 1725. Han var minister under Frederik IV og overhofmester for det ridende akademi i København. De Lente selv hviler i den sorte marmorkiste, mens hans kun 17-årige datter *Dorothea* hviler i den hvide. Hun døde i 1703 til stor sorg for sin far.

I urtehaven finder vi både kendte og ukendte personer. Til højre for udgangen fra kapellerne finder vi en mindeplade over den tyske indvandrer *Ernst Heinrich Berling* (12) (1708-1750). Hans gravs beliggenhed kendes dog ikke. Han grundlagde *Berlingske Tidende* i 1749. En mindeplade blev opsat på muren i 1949 på *Berlingske Tidendes* 200-års dag.

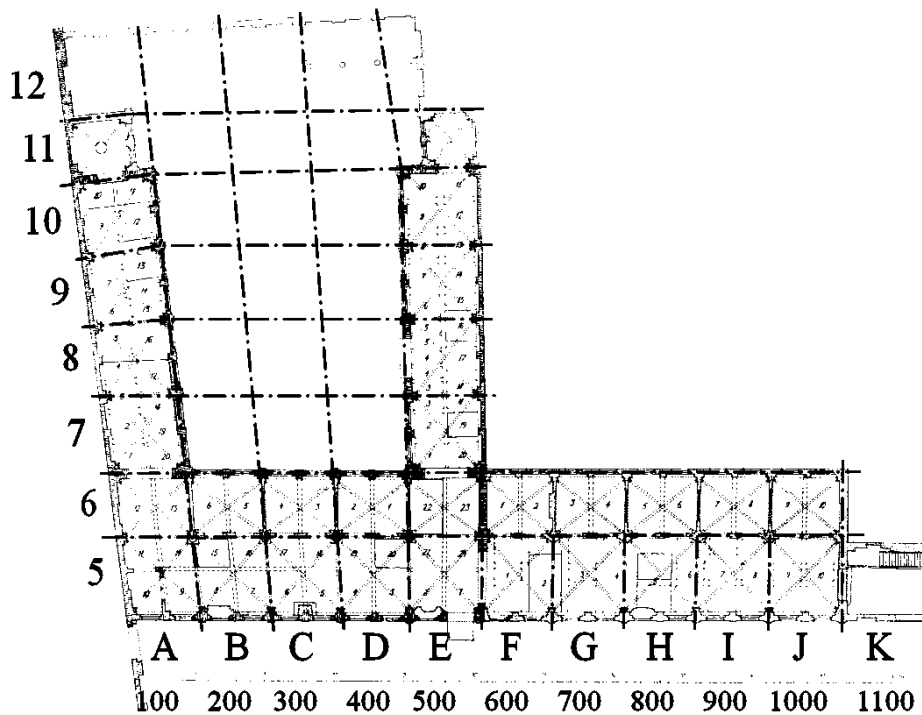
I hjørnet af urtehaven (13) ligger Den Münterske begravelse. *Balthasar Münter* (1735-1793), var præst ved Sankt Petri kirke og *Struensees* skriftefader. Han var ironisk nok også med til at lægge de første planer, der skulle føre til *Struensees* fald. Samme sted ligger *Balthasar Münters* datter *Friederike Brun* (1765-1835). *Frederikke Brun* havde en salon på *Sophienholm* ved *Bagsværd sø*, hvor guldalderens største personligheder mødtes. Heriblandt *Adam Oehlenschläger*, *Bertel Thorvaldsen*, *Johan Ludvig Heiberg* og digteren *Jens Baggesen*.

Felter og gravpladser

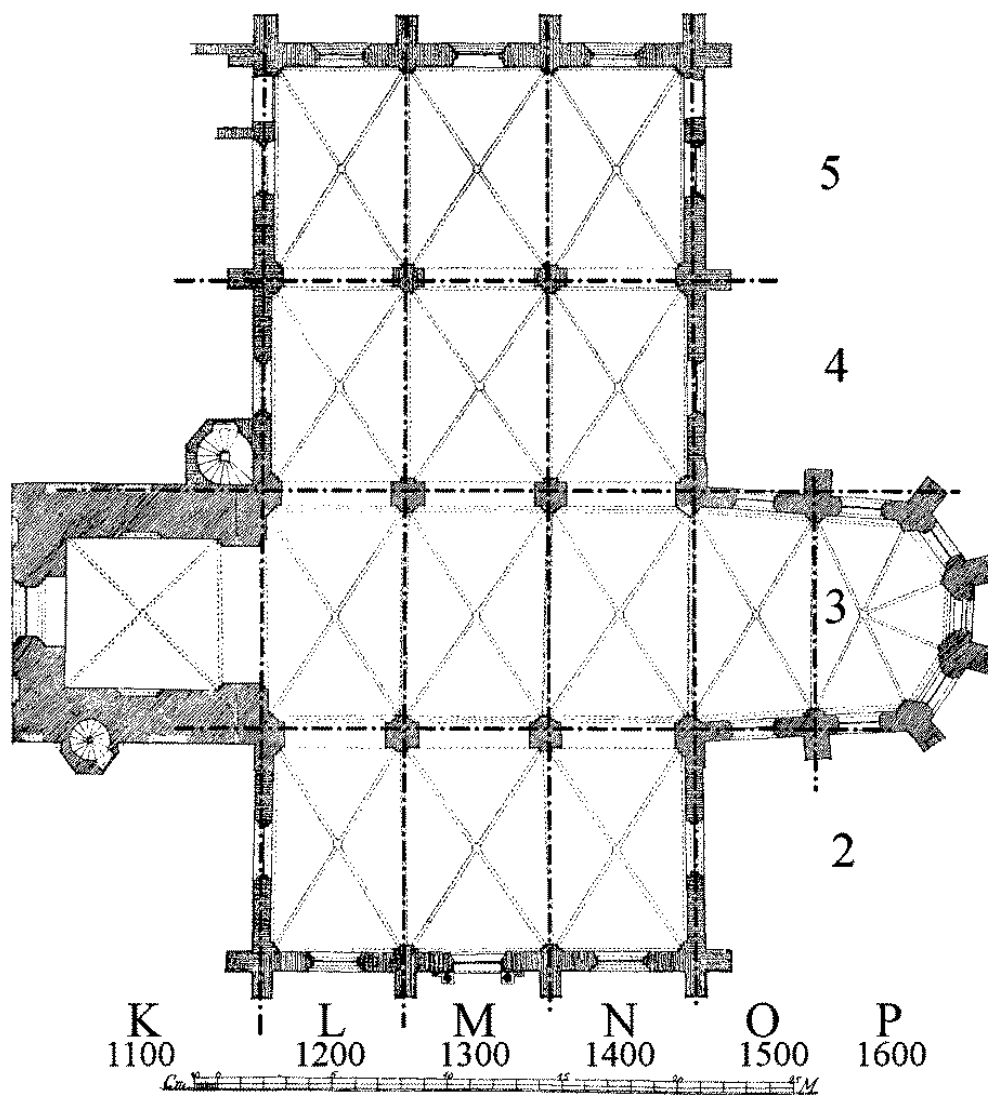
GRUNDPLAN DER GRABKAPELLE

Figur 1 Gravpladserne i kapellerne¹

Figur 2 Felter i gravkapeller og urtehaven, betegnelser i dette skrift

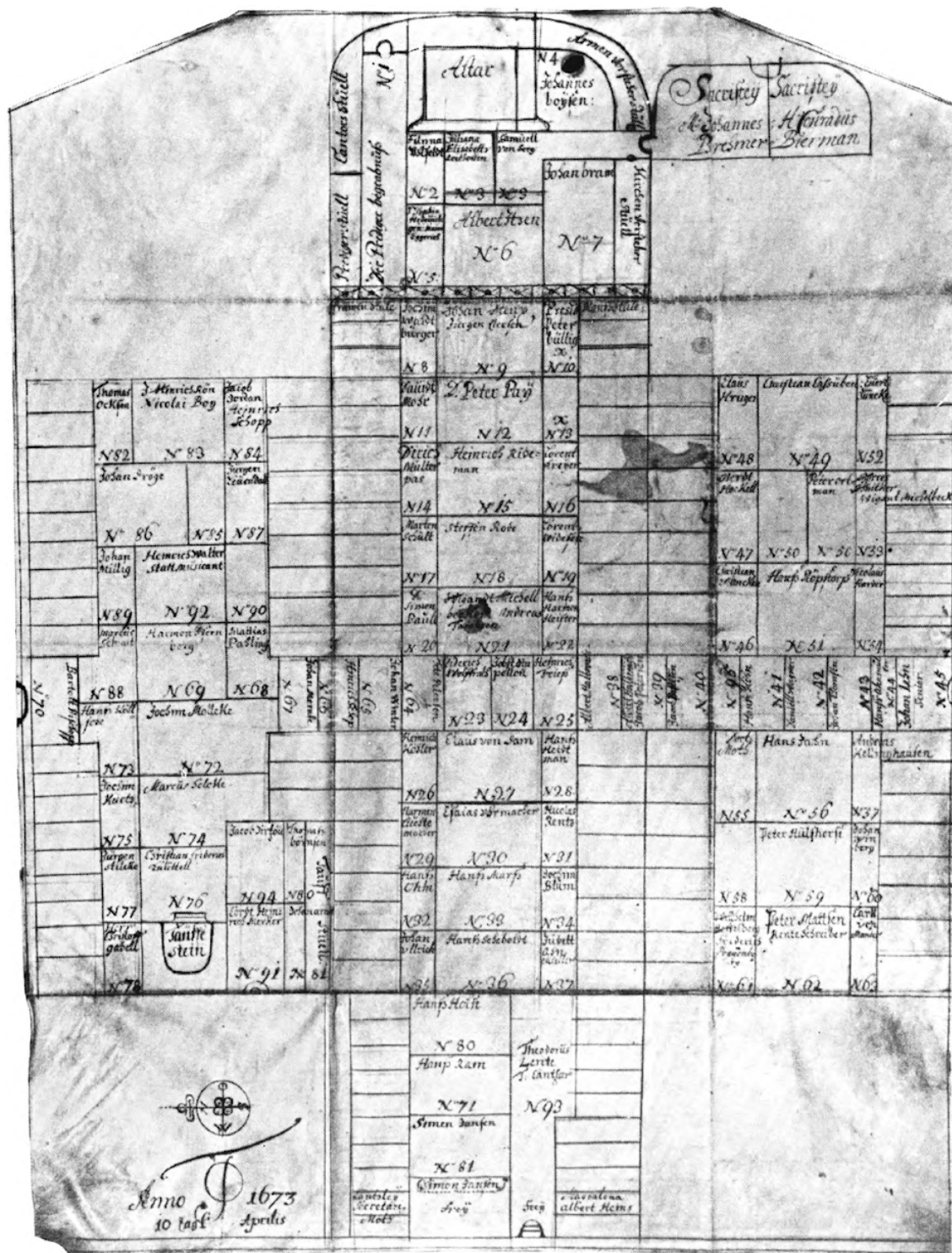
¹ Bobé, 1925, s. 219

GRUNDPLAN DER KIRCHE
 SCHRÄGE SCHRAFFIERUNG: MITTELALTERLICHER BAU
 WINKELRECHTE SCHRAFFIERUNG: ANBAUTEN AUS DEM 17. JAHRHUNDERT

Figur 3 Felter i kirken, betegnelser i dette skrift²

² Tegning: Bobé, 1925, s. 175

Figur 4 Begravelser i kirken 1673³

³ Jan Steenberg: Sankt Petri Kirke, i: Danmarks Kirker, del 1: København, bd. 1, Kbh. 1945-58, s. 255

Gravmæler

Felt ⁴	Beskrivelse
A 6	<p data-bbox="418 327 656 365">Abraham Pelt</p> <p data-bbox="418 401 667 474">Johs. Wiedewelt, 1781</p> <p data-bbox="418 489 748 625">Selve begravelsen er under stenen lige foran søjlen. Graven er forseglet, der skal ikke begraves flere.</p> <p data-bbox="418 640 732 772">Søjlen er "knækket" foroven. Det er et klassisk symbol for en brudt familielinie.</p> <div data-bbox="777 306 1252 1173" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="406 1186 1398 1297">65. Am Pfeiler Grabmal von J. Wiedewelt über den Klosterstifter <i>Abraham Pelt</i> (†1783), seine Frau <i>Marie Elisabeth</i> geb. <i>Mushardt</i> (†1760) und deren Sohn <i>Johann Peter</i> (†1770).</p>

⁴ Feltbetegnelserne, se s. 4 - 5

⁵ Bobé, Louis, Die deutsche Skt.Petri Gemeinde zu Kopenhagen, 1925, s. 234

Felt ⁴	Beskrivelse
A 7	<p data-bbox="302 222 621 264">Johann Boye Junge</p> <p data-bbox="302 291 480 327">Wilster, F.C.</p> <p data-bbox="302 359 634 396">Weidenhaupt, A, 1781</p> <p data-bbox="302 407 448 443">(reliefferne)</p> <div data-bbox="302 453 662 795"> </div> <div data-bbox="678 201 1292 804"> </div> <p data-bbox="289 825 1284 1157"> 43. Im Grabkeller sind beigesetzt: Hofzimmermeister, Brandmajor <i>Johann Boye Junge</i> (geb. 25. Aug. 1697 zu Herzhorn †21. März 1778) und seine Gattinnen <i>Birgitte</i> geb. <i>Heining</i> (†1757, 77 Jahre alt) und <i>Friederike Louise</i> geb. <i>Eilerts</i> (geb. 3. April 1715 †25. Febr. 1783). Grabmal aus weissem Marmor über Boye Junge, von Weidenhaupt (1781), worauf sein Reliefporträt, links davon der Genius der Baukunst, ebenfalls in Relief, die St. Petri Kirche, mit dem Turm, seinem Meisterwerk, und das Christiansborger Schloss, dessen Zimmerwerk er konstruierte. Hier liegt auch sein Sohn Zimmer-⁶ </p> <p data-bbox="289 1182 1279 1245"> Selve gravstedet var en del af betalingen for tårnet. Den kontante betaling blev der ført retssag om. </p>

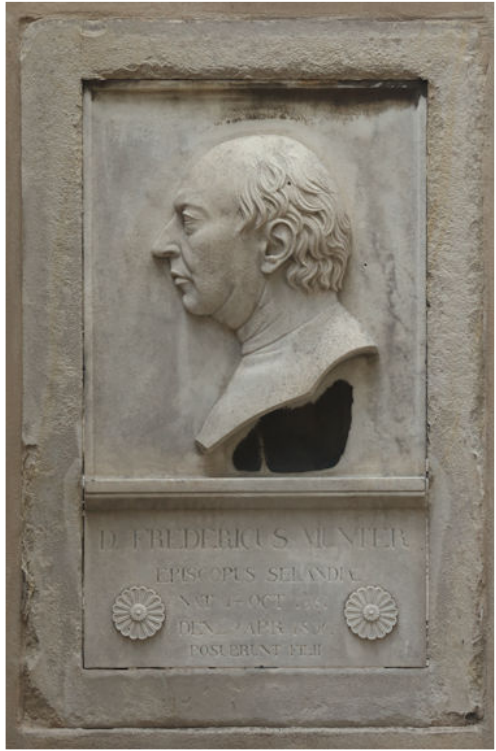

⁶ Bobé, s. 232

Felt ⁴	Beskrivelse
A11	<p data-bbox="418 226 591 306">Christian von Lente</p> <p data-bbox="418 342 618 422">Quellinus, ca. 1703</p>
	<p data-bbox="406 800 1390 1087">Am Ende des westlichen Flügels findet sich das stattliche, 1703 mit einem Aufwand von 20 000 Rthlr. unter Leitung von Thomas Quellinus erbaute, vergitterte Mausoleum mit einem prächtigen Grabmal aus schwarzem und weissem Marmor, getäfeltem Fussboden, und zwei marmornen Sarkophagen, in welchen ruhen Geheimrat, Oberkriegssekretär (Kriegsminister), Stiftamtmann <i>Christian von Lente</i> († 1725) und seine Tochter und einzige Leibeserbin <i>Dorothea Christina von Lente</i> (1685—1703). 7</p> <p data-bbox="406 1108 1414 1178">Det er altid problematisk at omregne beløb til nutidige værdier. Med betydelig usikkerhed kan prisen for kapellet sættes til 50 mio. kr. i nutidskroner.</p> <p data-bbox="406 1188 1414 1257">Englene står med nedadvendte fakler ind mod pokalen. De nedadvendte fakler betyder død.</p> <p data-bbox="406 1268 1414 1337">Bobé 1925 har også om sarkofagen til højre: "(Lentes) af en fjendtlig kugle ved Københavns belejring dræbte unge datter Reginne Magdalene". s. 185</p>

⁷ Bobé, s. 233

Felt ⁴	Beskrivelse
A12	<p data-bbox="305 222 493 264">B. Münther</p> <p data-bbox="305 296 548 369">Johs. Wiedewelt, 1794</p> <div data-bbox="305 512 737 945"> </div> <div data-bbox="766 205 1224 961"> </div> <p data-bbox="750 936 766 961">S</p> <p data-bbox="293 974 1284 1192">In der Ecke an der Mauer nach der Larslejstraße zu das Münther'sche Familienbegräbnis mit Gedenktafeln und Porträtmedaillons des Hauptpastors Dr. <i>Balthasar Münther</i> († 1793) und seiner beiden Kinder, des Bischofs Dr. <i>Friedrich Münther</i> († 1830) und der Schriftstellerin, Geheimekonferenzrätin <i>Friederike Brun</i> († 1835). Das erste Medaillon von J. Wiedewelt, die beiden anderen von H. E. Freund.</p>

⁸ Bobé, s. 239

Felt ⁴	Beskrivelse
A12	
A12	<p data-bbox="407 919 802 961">Münther, dr. Friedrich⁹</p> <p data-bbox="407 993 688 1035">Brun, Friederike</p> <p data-bbox="407 1066 591 1108">Freund, H.E.</p> <div data-bbox="418 1108 911 1854"> <p data-bbox="505 1623 841 1770">D. FREDERICUS MÜNTER EPISCOPUS SÆLANDIÆ NAT. 17 OCT. 1717 DEN. 2 APR. 1787 POSUERUNT 1787</p> </div> <div data-bbox="935 1108 1427 1854"> <p data-bbox="1040 1623 1317 1770">FRIEDERIKE BRUN CÆB. MÜNTER CÆB. NAT. 17 JUNI 1717 DEN. 13 MÆNZ. 1787</p> </div>

⁹ Bobé, s. 240

Felt ⁴	Beskrivelse
B 5	<p data-bbox="302 222 553 369">D.B.Weyse Johs. Wiedewelt, 1776</p> <p data-bbox="285 1066 1284 1440">68. An der Wand Grabmal mit dem einst vielbewunderten Genius des Todes von J. Wiedewelt über Etatsrat <i>Daniel Benjamin Weyse</i> (†1730) und Gattin <i>Ingeborg Christine Justesen</i> (†1775), die hier nebst ihren Kindern Konferenzrat <i>Johann Christopher Weyse</i> (†1796) mit Gattin <i>Maren Hofman</i> geb. <i>Müller</i>, und <i>Sophie Elisabeth Weyse</i> (†1776) und deren Gatten, Generalprokurör, Prof. Dr. jur. <i>Frederik Christian Sevel</i> (†1778) beigesetzt sind. Ausserdem ruhen hier der Bruder D. B. Weyses, Generalpostdirektor, Deputierter der Finanzen <i>Andreas Weyse</i> (†1725) und Gattin <i>Marie Elisabeth Gasman</i> (†1710).</p> <p data-bbox="1279 1415 1304 1436">10</p> <p data-bbox="285 1465 1268 1524">Dødens engel sidder med noget, der ligner en stav med en sparepære i enden. Det skal nok være en nedadvendt fakkel, dvs. tegn på død.</p>

¹⁰ Bobé, s. 234

Felt ⁴	Beskrivelse
B 6	<p data-bbox="418 226 623 327">von Plessen H.A. Münnich</p> <div data-bbox="672 205 1411 1482"> </div> <p data-bbox="407 1497 1425 1682">40. <i>Die von Plessensche Grabkapelle.</i> Die Gittertüren zu den Grabkammern 37 und 38 von 1684, beides Arbeiten des Kunstschmiedes H. A. Münnich, 39 von 1719, 40 von 1758 veranschaulichen auf eine interessante Weise die Entwicklung des dänischen Schmiedehandwerks. In dem mit Wappenschildern und Ornamenten¹¹</p>

¹¹ Bobé, s. 230

Felt ⁴	Beskrivelse
B 9	<p>Wagner, Rheinhold¹²</p> <p>Sturmberg, J.C.</p>
	

¹² SES 2000, s. 28

Felt⁴

Beskrivelse

B10

Dr. Eberhard David Hauber

Johs. Wiedewelt

1764) mit Porträtmedaillon von Wiedewelt und Inschrift. Links davon Denkmal aus norwegischem, mit gelben und blauen Adern gesprenkeltem Marmor über den Pastor Dr. *Eberhard David Hauber* (†1765). Weiter in der Mauer Denksteine über dessen Amtsbruder¹³

Hauber wurde am 22. Februar 1765, wenige Monate vor seinem 70zigsten Geburtstag, im Kräutergarten zur letzten Ruhe gebettet. Sein Marmordenkmal von dem berühmten dänischen Bildhauer Johannes Wiedewelt ist mit einer Weltkugel verziert – als Symbol für sein umfassendes Wissen und seine weitherzige Liebe. Hier ruht auch seine Ehefrau.¹⁴

¹³ Bobé, s. 240

¹⁴ Kirkens hjemmeside, <http://sanktpetriskole.dk/Default.aspx?ID=665>

Felt ⁴	Beskrivelse
B10	<p data-bbox="302 222 636 327">Erik Pontoppidan Johs. Wiedewelt, 1766</p> <div data-bbox="302 415 753 867"> </div> <div data-bbox="766 201 1133 888"> </div> <p data-bbox="289 898 1305 1045">An der Ecke der Aussenmauer der von Lente'schen Kapelle Epitaphium aus weissgrauem, norwegischem Marmor über den Prokanzler der Universität Prof. Dr. theol. <i>Erik Pontoppidan</i> (1698—1764) mit Porträtmedaillon von Wiedewelt und Inschrift. Links¹⁵</p>

¹⁵ Bobé, s. 240

C 6

Rheder
G.Grund

38. Erbbegräbnis des Geheimrats *Michael Wibe* (†1690), Präsident der Dänischen Kanzlei, Justiziarus im höchsten Gericht, darüber Gedenktafel in der Wand. Ausser ihm und seiner Gattin *Margarethe Catharine Reimer* (†1683) ruhen hier sein Sohn Statthalter in Norwegen, Geheimrat *Detlev Wibe* (†1732) und Enkelkinder Oberkriegssekretär General Graf *Christian Lerche* (†1757) — alle im Grabkeller — und Generalpostdirektor *Wilhelm Ludwig von Rheder* (†1782) mit Gemahlin *Elisabeth Hedwig von Offenhusen* (†1806), in prächtigen, mit Wappenschildern gezierten marmornen Sarkophagen (Arbeit des Hofbildhauers G. Grund); über dem Eingang Gedenktafel für beide.

16

¹⁶ Bobé, s. 230

Felt⁴

Beskrivelse

Rheder Gedenktafel, j.f. ovenfor.

Felt ⁴	Beskrivelse
E 5	<p data-bbox="418 222 542 260">Becker</p> <p data-bbox="418 296 769 333">Andreas Gercken, 1715</p> <p data-bbox="418 344 797 411">(nemt at huske: A for apoteker, jf. porten, M 2)</p> <p data-bbox="418 422 813 625">Becker tjente også kongen som feltapoteker og bjergværksspecialist. Man bemærker, at det vigtigste budskab er den mægtige mand, busten i centrum, og hans viden.</p> <div data-bbox="854 205 1430 1052" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="407 1066 1398 1247">80. Familienbegräbnis des Hof- und Reiseapothekers <i>Johann Gottfried Becker</i> (1639—1711), dem hier 1715 das links von der Kapellentür befindliche stattliche Epitaphium mit freistehender Porträtstatuette, Familienwappen, Emblemen und Inschrift, ausgeführt 1715 von Andreas Gercken, errichtet ist. 17</p> <div data-bbox="483 1268 802 1692" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="407 1703 850 1770">Englen til venstre sidder med en tegning af et destillationsapparat.</p> <div data-bbox="1013 1268 1328 1692" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="906 1703 1409 1797">Englen til højre holder en rulle med en stjerne med alkymistsymboler, planetegnene, som samtidig er tegn for metallerne.</p> <p data-bbox="407 1814 1409 1881">En gæst har ment, at stjernen var et frimurersymbol. Det er en misforståelse, frimurerstjernen er fem-takket</p>

¹⁷ Bobé, s. 236

Felt ⁴	Beskrivelse
E 6	<p data-bbox="302 222 553 327">Schupp Andreas Quant¹⁸</p> <p data-bbox="289 1100 1307 1360">34. Epitaphium in der Wand mit einem aus Sandstein gehauenen Rahmen, umfassend ein auf Kupfer gemaltes Oelbild von Andreas Quant, darstellend den Kaufmann und Kirchenältesten <i>Heinrich Schupp</i> aus Lübeck (†1690), Direktor der Ostindischen Kompanie, und seine Gattinnen <i>Dorothea von der Wijde</i> (†1684), Witwe des Kaufmanns Oswald Töcksen, und <i>Anna von Meulengracht</i> (†1723), in zweiter Ehe verheiratet mit Generalprokurör,¹⁹</p> <p data-bbox="289 1388 1320 1520">Epitafiet passer nøjagtigt i nichen. Den billedehugger, der stod for restaureringen af epitafiet 1994-99 har fortalt, at det tog en uge at rokke det ud. For at lette opgaven for den næste er det ikke fuget grundigt. Den solide borger er det vigtige, døden er markeret med et meget mørkt kranie nederst i billedet.</p>

¹⁸ Andreas Quant, (fl.1678 - 1692)

¹⁹ Bobé, s. 228

Felt ⁴	Beskrivelse
E 7	<p>Lassenius Quellinus</p>
	<p>In der Mitte das grosse, schöne Epitaphium des Hauptpastors, Dr. <i>Johannes Lassenius</i> († 1692) von Thomas Quellinus. Rechts²⁰</p> <p>Af den latinske tekst fremgår det, at "<i>I denne hovedstad besjælede han dette tempel med sin røst.</i>". Den latinske tekst er sandsynligvis udført af lærlinge. Der er stavfejl, manglende punktummer m.m.²¹</p> <p>Fokus er lidelsen, symboliseret ved tornekransen. Englen nederst til venstre er forholdsvis mindre og hentyder til døden. Englen til højre er større, og peger med venstre hånd på korset, som et varsel om frelsen.</p> <p>Epitafiet blev flyttet fra kirkerummet ved restaureringen 1994-1999.</p>

²⁰ Bobé, s. 216. I 1925 hang epitafiet i kirkerummet.

²¹ Gravmindevandringer i København, Kirkehistoriske samlinger 2013, Jürgen Beyer, s. 91

Felt ⁴	Beskrivelse
E 9	<p data-bbox="302 222 630 264">Justus Wiedewelt²²</p> <p data-bbox="302 291 634 327">Johs. Wiedewelt, 1770</p> <div data-bbox="302 369 782 821"> </div> <div data-bbox="821 201 1286 930"> </div> <p data-bbox="289 947 1308 1075">Dette epitafium har Johannes Wiedewelt udført til sin fader, Justus Wiedewelt, i 1770. I den grå kalkstensstele er indføjjet et cirkulært felt af hvidt marmor med den afdødes portræt. Kunstnerens stræben efter geometrisk enkelhed kommer klart til udtryk her.</p>

²² SES 2000, Sankt Petri Kirke og Gravkapeller, s. 33. Jf. Bobé, s. 216

Felt ⁴	Beskrivelse
F 6	<p data-bbox="418 226 521 262">Titley</p> <p data-bbox="418 296 669 369">Johs. Wiedewelt, 1768-69</p> <div data-bbox="418 384 831 804"> </div> <div data-bbox="852 205 1437 1081"> </div> <p data-bbox="852 1081 873 1102">23</p> <p data-bbox="406 1123 1437 1341">9. In dem kolossalen marmornen Sarkophage mit einem 8 Ellen hohen Monument in der Wand mit Inschrift und Porträtmedaillon (von J. Wiedewelt) ruht Sir <i>Walter Titley</i> (1700—68), grossbritannischer Resident (seit 1728) und später Envoyé am dänischen Hofe. Das Denkmal ist errichtet auf Kosten seines Erben, des irländischen Staatssekretärs <i>Edward Weston</i> aus Lincolnshire. — Im Grab-²⁴</p>

²³ På grund af de trange pladsforhold er billedet af sarkofagen taget med meget lille brændvidde. Det giver en synlig forvrængning og derfor synes sarkofagen alt for stor i forhold til tavlen og relieffet

²⁴ Bobé, s. 226

Felt ⁴	Beskrivelse
H 5	<p data-bbox="302 222 477 306">Bernhard Möllmann</p> <p data-bbox="302 338 553 415">Johs. Wiedewelt, 1779-1780</p> <div data-bbox="662 205 1263 1003" style="text-align: center;"> </div> <p data-bbox="289 1020 1284 1350">94. Epitaphium von Johs. Wiedewelt über den hier begrabenen Professor der Geschichte an der Universität und Bibliothekar der Königlichen Bibliothek <i>Bernhard Möllmann</i> (1702—78). In einer Nische des Denkmals die Gestalt eines sitzenden Greises in einem faltenreichen Gewand, der mit einer brennenden Lampe den vor ihm stehenden Erdglobus betrachtet. Darunter die Worte: <i>Γνωθι σεαυτον</i> (Erkenne Dich selbst). Wiedewelt hat dasselbe Sujet auf dem Denkmal für den kgl. Hausbibliothekar Georg Nielsen auf dem Assistenzkirchhof wiederholt. 25</p> <p data-bbox="289 1367 1252 1430">Wiedewelt har været i Italien og set Herkulanum og Pompeji. Vægten er tegn på Möllmanns visdom.</p>

²⁵ Bobé, s. 236

Felt ⁴	Beskrivelse	
H 6	<p>Højesteretsjustarius Henrik Stampe</p> <p>J.G.Grund²⁶</p> 	
		
<p>In den beiden massigen, marmornen Sarkophagen in der Grabkammer ruhen Staatsminister Heinrich Stampe (1713-89) und Gemahlin Margrethe Elisabeth Grön (1727-98), im Grabkeller der erste Gatte derselben, Konferenzrat Joachim Gustav von Klinggraj (1706-60), ihre Eltern Bürgermeister Michael Grön (1685-1742) und Elise Dorothea Krug (1700- 74) und Geschwister Engelke (t1741, 17 Jahr) und Elisabeth Dorothea Grön (t1742, 19 Jahr).</p>		

²⁶ Bobé, s. 226 & Rundvisningsmateriale 2

Felt ⁴	Beskrivelse
<p>J 1</p>	<p>Døden og moderen</p> <p>Niels Hansen Jacobsen</p> <p><i>Døden og moderen</i> er overgangsværket, hvor Hansen Jacobsen bevæger sig bort fra det naturalistiske udtryk og over i det symbolistiske. I mange af sine værker kredser han om døden. Første gang er netop med <i>Døden og moderen</i> fra 1892, hvor døden fremstilles som den grumme og ubarmhjertige knokkelmand, der med et fast greb griber skæbnesvangert ind i vores liv. Selvom mennesket, her personificeret ved moderen, kæmper en brav kamp, er der intet at stille op. Døden kommer pludseligt, og som en iskold vind tager den uden forklaring ens kære med sig. Værket står på Statens Museum for Kunst.²⁷</p>
	<p>Ved en rundvisning for en forholdsvis yngre skoleklasse spurgte en kollega eleverne, hvad de mente, at moderen foretog sig. En lille pige var ikke i tvivl: "Hun ser på sin mobiltelefon!". Kollegaen var snarrådig, og spurgte pigen, hvad moderen kiggede efter. Pigen var stadig ikke i tvivl: "Hun skal se, hvor døden går hen!". Således blev det spørgsmål opklaret.</p>

²⁷ https://da.wikipedia.org/wiki/Niels_Hansen_Jacobsen

Felt ⁴	Beskrivelse
K 4	<p data-bbox="418 222 711 260">Peter med hanen</p> <p data-bbox="418 296 643 327">Henrik Starcke</p> <p data-bbox="418 344 899 579">”Peter med hanen” blev i 1924 fremstillet i granit af den danske billedhugger Henrik Starcke og befinder sig i Kastrupgårdsamlingen. Det eksemplar, som nu står på kirkepladsen ved Sankt Petri Kirke, er en kopi, som i 1966 blev hugget i Faxe Kalk og kunststen.</p> <p data-bbox="418 596 899 968">Monumentet, kopien, ejes af Henrik Starckes arvinger, som har deponeret den hos byen København. Den stod i mange år ved Jagtvejens Skole, hvorfra den måtte fjernes på grund af bygningsarbejder. 2010 blev den restaureret, og København forslog SES (Slots- og Ejendomsstyrelsen) at opstille skulpturen ved Sankt Petri Kirke. Det skete i 2011, og skulpturen står nu ved nordgavlen af tårnet.²⁸</p> <p data-bbox="418 1031 899 1472">Originalen stod ved Kastrupgaard Samlingen frem til 1996. Derefter blev den flyttet lidt rundt og deltog i et par udstillinger. I 2015 blev det afgjort, at statuen ville have bedst af at stå indendørs. Den er derfor flyttet til Plejehjemmet Tagenshus på Falhøjvej, hvor den står noget gemt, men ikke glemt. Den er ikke udført i granit, som skolens hjemmeside oplyser, men støbt i beton. Det er ikke beton i 100-års Storebæltsbrokvalitet, og det forklarer, at den ikke kunne tåle at stå i det fri.²⁹</p> <div data-bbox="935 205 1281 947"> </div> <div data-bbox="935 1024 1312 1791"> </div>

²⁸ Teksten er fra Skt.Petri Kirkes hjemmeside

²⁹ Kilde til historien: besøg på plejehjemmet og <http://www.taarnby.dk/nyheder/2015/april/peter-med-hanen-paa-farten>

Felt ⁴	Beskrivelse	
M 2	<p>Portalen³⁰</p> <p>Didrik Gercken, ca. 1735 (nemt at huske: D for dør, jf. Becker, E 5) Opsat efter branden 1728.</p>	
N 2	<p>Lassenius</p> <p>Lysekrone</p> <p>Doctor Iohannes Lassenivs Aō 1693³¹</p>	

³⁰ SES 2000, s. 13

³¹ Gravmindevandring i København, s. 84

Felt ⁴	Beskrivelse
N 3	<p data-bbox="418 222 699 260">Kristian Karsten</p> <p data-bbox="418 296 578 333">Lysekrone</p> <p data-bbox="418 344 813 407">Christian Karstens * * Angeneta Kreÿers * Að 1711: d[en] 25 Aug.”³²</p>
O 3	 <p data-bbox="418 1199 634 1236">Thorvaldsen</p> <p data-bbox="418 1272 618 1310">Relief i koret.</p> <p data-bbox="418 1320 1419 1484">Relieffet er en kopi af et relief i domkirken. I følge overleveringen blev det købt i forbindelse med restaureringen 1865, vistnok med henblik på indretning af et rum i tårnet. Der fandtes det i et pulterkammer i tårnrummet, da kirken blev restaureret 1994-1999. Originalen er ligeledes gemt af vejen i domkirken, men kan dog ses på anfordring.</p>

³² Gravmindevandringer i København, s. 84

Felt ⁴	Beskrivelse
<p>O 3</p>	<p>Jochim Wrijde</p> <p>Lysekrone</p> <p>På den ottearmede lysekrone i ko- ret kan man læse: “Jochim Wrijde Samit=Macher Anno 1713” [Joa- chim Wriede fløjlsnager, år 1713]¹⁷ (fig. 2). Før den seneste restaurering (1994-99) ved Hans Munk Hansen hang denne lyse- krone i nordre sideskibs sydvestre fag, mens den i begyndelsen af 1900-tallet hang i søndre sideskibs vestfag (“til venstre for Hovedind- gangen”). Den var blevet flyttet ind i kirken fra gravkapperne i 1884.³³</p>
<p>Q 4</p>	<p>Müller, O.F.³⁴</p> <p>Weidenhaupt</p> <p>Genskabt efter hærværk</p> <p>Stumper af det oprindelige relief, samlet på væggen i A7</p>

³³ Gravmindevandring i Sankt Petri Kirke i København, s. 83

³⁴ SES 2000, s. 5⁷

Biografier

Gercken, Andreas, den ældre

(født i Bremen – begravet 10. maj 1717 ved Reformert Kirke) var en dansk stenhugger, far til Andreas Gercken den yngre og farbror til Didrick Gercken.

Gercken har muligvis arbejdet sammen med Thomas Quellinus på alteret i Mariakirken i Lübeck. Han kan med sikkerhed påvises i København år 1700, da han modtog betaling for en kamin. Han fik bestalling som kongens stenhugger 11. juni 1703. Gercken stod især for reparationer og fornyelser på de kongelige slotte. Det eneste selvstændige arbejde, der kendes fra hans hånd, er det beckereske gravmæle i Sankt Petri Kirkes kapel.

Gercken blev gift 24. maj 1703 med Hedevig Sophie von Prangen (30. april 1736 i Bremen – ?), datter af Johan Christoph von Prangen og NN.

https://da.wikipedia.org/wiki/Andreas_Gercken_den_%C3%A6ldre

Gercken, Johan Diderik,

o.1680-1748, Billedhugger, af en gammel bremensk Sten- og Billedhuggerslægt, men mulig født i Kjøbenhavn, hvor hans Farbroder Andreas G. (begravet 10. Maj 1717) allerede i de første Aar af det 18. Aarhundrede arbejdede for Hoffet. Baade som Stenhugger og som Billedhugger udfoldede G. en betydelig Virksomhed, navnlig i Hoffets Tjeneste: paa Hørsholm, ved Opførelsen af Fredensborg Slot, paa det gamle Kjøbenhavns Slot, da dette ombyggedes af Frederik IV, og senere paa Christiansborg, da dette opførtes af Christian VI. G. var en anset og velhavende Mand. Ved Byens Brand 1728 led han store Tab, da han havde Penge staaende i adskillige af de nedbrændte Ejendomme. Han var, ligesom sin nævnte Farbroder, en af den reformerte Menigheds Kirkeældste. Mange af G.s Arbejder ere gaaede til Grunde; af de bevarede kan nævnes Frederik IV's og Dronning Anna Sophies Sarkofager i Roskilde Domkirke, Frederik IV's Buste over Indgangsdøren til Fredensborg Slotskirke og

det skønne gamle Alter (de to store Statuer ved Søjlerne og et Par af Reliefferne undtagne) i Helligaands Kirke i Kjøbenhavn. G. prises af Thurah som «en af vore største og erfarneste Billedhuggere». Han døde i Kjøbenhavn 1748 begravedes 10. Juni 1748. *F. J. Meier.*

<http://runeberg.org/dbl/5/0597.html>

Grund, Johann Gottfried

OPRINDELIG FORFATTER VTh-U

Artiklen stammer fra 2. udgave af Dansk Biografisk Leksikon, der udkom 1933-44.

Johann Gottfried Grund, 27.4.1733-20.9.1796, billedhugger. Født i Meissén, død i Kbh. (Petri), begravet sst. (Petri kgd.). Fra 1748 uddannedes G. i Dresden til billedhugger, rejste 1754 til Berlin hvor han blev svend hos Fr. G. B. Adam, og kom 1757 til Kbh. hos hofbilledhugger J. F. Hännel. 1766 fik han bestalling som hofbilledhugger, 1771 tillige borgerskab som kurvemager. Fra 1762 arbejdede han til stadighed på de kgl. slotte, dels med reparationsarbejder, dels med selvstændige arbejder af mere underordnet karakter. Hovedinteressen for ham som kunstner knytter sig dog til Nordmandsdalens figurer i Fredensborg slotspark, udført 1764 og følgende år. De forestiller norske folketyper udarbejdede på grundlag af nordmanden Jørgen Garnaas' elfenbensfigurer, således som påvist af Einar Lexow. Hertil kommer en række figurer i færøske og islandske dragter; de sidstnævnte blev dog aldrig opstillet. G.s figurer er af ret forskellig kunstnerisk værdi; nogle virker ved deres forenklede og robuste former, andre ved en for tiden usædvanlig og frisk realisme. Som helhed har Nordmandsdalens udsmykning betydning som den første større folkelig-nationale billedcyklus i dansk kunst. Ud over disse figurer kendes nu kun få arbejder af G., bl.a. nogle epitafier (i Boeslunde og Horsens kirker) af ret ringe kvalitet.

Familie

Forældre: porcelænsfabrikant Johan Georg G. og Anna Magdalena. Gift 28.1.1762 i Kbh. (Petri) med Elisabeth Mandorff, døbt 12.11.1728 i Kbh. (Petri), begr. 7.1.1780 sst.

(Petri) (gift 1. gang 1745 med hofbilledhugger Johann Friederich Hännel, ca. 1710-61), d. af kurvemager Jacob M. (ca. 1665-1744) og Cathrine (ca. 1687-1755).

Ikonografi

Maleri (Kbh.s bymus.).

Bibliografi

J.G.G.: Afbildn. af Nordmandsdalen i den kgl. lysthauge ved Fredensborg, 1773. – Einar Lexow: J.G. og Nordmandsdalen, Bergen 1916 = Bergens museums årbok 1915-16. Hist.-antikv.. r.I. O. Andrup i Fra arkiv og museum 2.ser. I, 1917-25 78-86. L. Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen, 1925. Danm.s kirker. Sorø amt II, 1938 764; København I, 1945-58 355 387 405. L. Bobé i Kunstmuseets årsskr. XXIX, 1942 131-38. Jan Steenberg: Fredensborg slot, 1969. Tove Clemmensen: Møbler af N. H. Jardin, C. F. Harsdorff og J. C. Lillie, 1973. Hakon Lund: De kgl. lysthaver, 1977 170 198-205. Aagot Noss: Statuane i Nordmandsdalen, Oslo 1977.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kunst_og_kultur/Billedkunst/Billedhugger/Johann_Gottfried_Grund

Hansen Jacobsen, Niels

Fra Wikipedia, den frie encyklopædi

Niels Hansen Jacobsen (født **10. september 1861** i [Vejen](#)^[1], død **26. november 1941** sammesteds) var en dansk [billedhugger](#) og selvlært [keramiker](#). Hansen Jacobsen arbejdede meget med gengivelse af de indre forestillinger. Det kan hævdes, at det var i fremstillingen af fantastiske væsner hentet fra [fantasiens](#), [mytologiens](#) eller de abstrakte begrebers verden, at han skabte sine mest vellykkede værker. I tråd med resten af de [symbolistiske](#) kunstnere gjorde han oprør mod den [naturalisme](#) og [realisme](#), der hidtil havde været det altoverskyggende udtryk inden for kunsten. Med værkerne *Natten*, *Trold, der vejrer kristenblod* og *Skyggen* skabte han nogle af europæisk skulpturs mærkeligste og mest fascinerende figurer. I 1924 fik Hansen Jacobsen sit eget museum i [Vejen](#).^[2]

Niels Hansen Jacobsen blev født og voksede op på en gård i Vejen. På trods af faderens

ønske om, at sønnen blev landmand, valgte han at søge ind på billedhuggerkolen på [Kunstakademiet](#) i [København](#), hvor han blev uddannet i årene 1884-1888. Faderen var ikke just begejstret for denne beslutning, og Hansen Jacobsens monograf Niels Th. Mortensen fortæller at: "*Selv efter at Niels Hansen Jacobsen havde vundet sig europæisk Ry som Billedhugger, kunde Faderen ikke rigtig tilgive Sønnen, at han havde svigtet Gaarden. Imponeret af Sønnen og hans Værker blev han aldrig - han betragtede ham alle Dage slet og ret som 'Stenklover'*". Moderen var derimod en stor støtte, både moralsk og økonomisk, i hans beslutning om at søge ind på Kunstakademiet som 23-årig.^[1]

På Kunstakademiet fik han tegneundervisning af [Frederik Vermehren](#) og [Carl Bloch](#), mens billedhuggeren [Johan C.H. Theobald Stein](#) underviste i anatomi og [Vilhelm Bissen](#) i modellering.

På akademiet lærte Hansen Jacobsen bl.a. at beherske tidens [naturalisme](#), hvilket tydeligt ses i hans tidlige værker, eks. skulpturen *Loke lænket til klipperne* fra 1888-1889, som han debuterede med på Charlottenborg i 1889.^[1] Skulpturen er udført i tidens naturalistiske stil og indenfor den herskende traditions normer. Den muskuløse krop er modeleret efter levende model og er stærkt inspireret af [Michelangelos](#) to berømte *slaveskulpturer* (1513-16). Værket vakte stor opsigt, blev købt af [Statens Museum for Kunst](#) og indbragte ham både årsmedaljen^[1] ([Eckersberg Medaillen](#)) og et rejselegat, som førte ham på rejse ned gennem [Europa](#). Med værker som *Natten*, *Skyggen*, *Friheden* og *Trold, der lugter kristenblod* udviklede han senere sit eget særprægede formsprog, der i mindre grad var præget af tidens kunstneriske normer.

I 1892 bosatte Hansen Jacobsen sig i [Paris](#) med sin hustru Anna Gabriele Rohde (1862-1902) - et ophold hvor han blev stærkt påvirket af [symbolismen](#). Hans trang til opgør med den akademiske tradition slog her igenem, og med *Døden* og *Moderen* trængte hans forkærlighed for den symbolistiske fremstilling igennem. I denne tid videreudviklede han sin symbolistiske skulpturs formudtryk, som senere skulle blive hans

adelsmærke. Fra midten af 1890'erne, under opholdet i Paris, var Hansen Jacobsen ligeledes begyndt at arbejde med [keramikken](#), som blev en livslang beskæftigelse for ham. Efter hustruens død i 1902 vendte Hansen Jacobsen tilbage til Danmark og levede en del tilværelse med hjem og værksted om vinteren i [København](#) og om sommeren i sin fødeby Vejen. En vigtig bestilling bar ham gennem den svære tid efter hustruens død – monumentet *Modersmålet*, der i 1903 blev indviet i anlægget ved det historiske samlingssted [Skibelund Krat](#).^[1] Samtidig arbejdede han på et monument for Ahlmann til opstilling i [Nordjylland](#) samt en mindesten for [Cornelius Appel](#) til opstilling i henholdsvis [Rødding](#) og Skibelund Krat. I 1908 giftede han sig med Kaja Jørgensen (1882-1928). I årene efter hjemkomsten til Danmark kom et nyt arbejdsfelt til at fylde meget i hans produktion: hugning af grav- og mindesten. De kan ses i mange dele af landet. På [Vejen Kunstmuseums hjemmeside](#) er der en kortlægning og beskrivelse af en del af hans grav- og mindesten.

I 1905 var Niels Hansen Jacobsen medstifter af De frie Billedhuggere, som i årene 1905-1913 fungerede som en selvstændig sammenslutning ved siden af [Den Frie Udstilling](#). Et af hans bedst kendte værker var skulpturen, *En Trolde, der vejrer Kristenkød*, som nu står som en del af [Troldepringvandet](#) foran [Vejen Kunstmuseum](#) og i øvrigt indgik i [Vejens kommunevåben](#).

I 1913 opførte Hansen Jacobsen et [atelier](#) i mindelunden Skibelund Krat ved [Askov](#). Dette atelier havde form af en 8-kantet hal og havde også plads til udstilling af hans skulpturer. I 1914 blev atelieret åbnet for publikum. 1923-24 opførtes et museum for Hansen Jacobsen i hans fødeby Vejen. Museet blev indviet 1. juli 1924 og er i dag [Vejen Kunstmuseum](#). En stor del af Hansen Jacobsens arbejder er udstillet dér.

På Vejen kirkegård, hvor Hansen Jacobsen er begravet, kan man se en del af de grav- og mindesten, han huggede til byens borgere.

https://da.wikipedia.org/wiki/Niels_Hansen_Jacobsen

Quellinus, Thomas

OPRINDELIG FORFATTER VTh-U

Artiklen stammer fra 2. udgave af Dansk Biografisk Leksikon, der udkom 1933-44.

Thomas Quellinus, 17.3.1661-.1709, el. 1710, billedhugger. Født i Antwerpen, død sst. Q. tilhørte den kendte Antwerpen-kunstnerfamilie, idet hans far var nevø af billedhuggeren Artus Quellinus d.æ. der har udsmykket rådhuset i Amsterdam og også arbejdet for de gottorpske hertuger. Efter at være uddannet i faderens værksted ankom Q. 10.6.1689 til Kbh. for at lede opstillingen af sin fars store marmorgravmæle i Trinitatis kirke over feltherren grev Hans Schack (1609-76). Q. havde på dette tidspunkt været en tur i England 1687-88, rimeligvis i anledning af sin ældste brors død, og måske også på en studietur i Italien. Under opholdet i England omtales han som gift. Opstillingen af Schacks monument gav andre lyst til at mindes i eftertiden på lignende måde, og 23.8.1689 sluttede generalfeltmarskal U. F. Gyldenløve kontrakt med Q. om levering af et stort marmorgravmæle til sit kapel i Frue kirke. Mange lignende bestillinger fulgte efter, så Q. voksede fast i Kbh. som han først forlod 1707, et par år før sin død. Gyldenløve har sikkert udvirket den fritagelse for skat som 26.9.1689 blev bevilget Q. Med undtagelse af årene 1694 og 1696 kan han nu uafbrudt påvises arkivalsk lige til sidst på året 1706. Af vigtigere begivenheder i disse år kan nævnes at han 1697 købte en gård i Norgesgade (nuværende Bredgade), i okt. 1699 gjorde han og hans hustru testamente, 1701 var han medunderskriver til kongen om at få oprettet "eine regulierte Societet" til kunstens fremme, altså det første spor af et kunstakademi, 1703 måtte han tage borgerskab som "Bildt og Steenhugger" i Kbh., og endelig foretog han 1704 sammen med sin hustru en rejse til Belgien (Namur). Samtidig med sit borgerskab fik Q. kgl. bevilling på i sit hus at drive en mindre handel med brabrantske kniplinger og galanteri. Jan. 1711 afstod hans enke denne handel og sit lager. Muligvis har enken i nogen grad fortsat billedhuggerværkstedet, thi der skal med hende være afsluttet en kontrakt om levering

af storkansler Conrad Reventlows marmor-sarkofag i Slesvig domkirke; det økonomiske mellemværende desangående blev først endelig afgjort 1714.

Gyldenløves monument, der først kan være fuldendt nogle år ind i 1690'erne, er typisk for Q.s kunst: en statelig søjlesmykket opbygning med generalfeltmarskallens knælende figur i midten på en høj sokkel, alt udført i hvidt, rødflammet og sort marmor med forgyldte detaljer. Samtidig med udførelsen heraf havde Q. flere gravmæler i gang til kirker rundt i landet, således for F. Gersdorff (1650-91) i Tølløse kirke (1690-91), Hans Friis i Hørning (1691), F. Vittinghof i Skt. Knuds kirke i Odense (mellem 1691 og 96) og J. Lassenius i Petri kirke i Kbh. (efter 1692), foruden endnu et større gravmæle til Frue kirke, nemlig søhelten Cort Adellers (1693ff). Dette sidste blev ligesom Gyldenløves beskadiget ved kirkens brand 1728, blev restaureret 1761 og endelig tilintetgjort ved bombardementet 1807. Omkring midten af 1690'erne fik Q. en meget stor bestilling fra den lybske storkøbmand Th. Friedenahagen på et mægtigt marmoraltar til Mariekirken i Lübeck. Alteret indviedes 1697, og i dets fundament indrettedes et gravkapel for giveren. Den arkitektoniske del af alteret er som ved de fleste af Q.s større arbejder udført i bruddene i Belgien, mens den figurlige del er udført i værkstedet i Kbh. eller måske til dels på stedet. Denne bestilling satte Q. i stand til at erhverve gården i Norgesgade og skaffede ham naturligt også i de følgende år flere bestillinger til Lübeck, Nordtyskland og hertugdømmerne. – I tiåret 1695-1705 udfoldede Q. en livlig virksomhed og udførte en lang række mindre og større gravmæler; blandt de sidste kan nævnes Jørgen Skeels (1656-95) i Auning kirke (1699ff), Marcus Gøyes i Herlufsholm (1700), fyrstbispe August Frederiks i domkirken i Lübeck (1699-1700), Hans Ahlefeldts i Skt. Knuds kirke i Odense (1701), det Marselis-Rodstenske i Arhus domkirke (1702-04) og Chr. von Lentens kapel ved Petri kirke i Kbh. (1704f). Mellem arbejderne fra Q.s sidste år må særlig fremhæves J. H. von Lentens gravkapel i domkirken i Lübeck (1705ff) og Cay Lor. Brockdorffs ved kirken i Nüchel, nær Eutin (1709). Alle disse gravmælers form og

stil er ret ensartet; den belgiske, af Rubens stærkt påvirkede form af den Berniniske barok. Q. beherskede denne stil helt, men tilførte den ikke nye træk; han havde modtaget den fuldt færdig fra sin far. At han trods sin mangel på kunstnerisk originalitet alligevel i 1600-tallets Danmark kom til at indtage en fremskudt stilling forstår vi, navnlig i betragtning af at han absolut var en dygtig portrætfremstiller; man behøver blot at tænke på Friedenahagens, Henrik Bornemanns, Thomas Kingos og Frederik IV's portrætter. – Antagelig i foråret 1707 har Q. forladt Danmark, thi samme efterår træffes han i Antwerpen som medlem af det kunstnerisk-litterære selskab de Olijftak og 1707 og 1708 som medlem af Lucasgildet sst. i dettes regnskab for 1709-10 opføres 3, 4 gld. som "doodtschulden" for "Thomas Quellinus belthouwer".

Familie

Forældre: billedhugger Artus Q. d.y. (1625-1700, gift 2. gang 1669 med Cornelia Volders, død 1700) og Anna Maria Gabron (død 1668). Gift senest 1690 med Anna Maria Cooques (el. Choquet), død efter 1714.

Bibliografi

V. Thorlacius-Ussing: Billedhuggeren T. Q., 1926. Samme i Nordelbingen VI, Flensb. 1927 291-320. Samme i Tilskueren XLVIII, 1931 I 221-30. Samme i Holland Danm., red. Kn. Fabricius m.fl. II, 1945 115-22. Juliane Gabriels: Artus Quellien de oude, Antwerpen 1930 54 226. L. Bobé: Moritz Hartmann, 1933. Georg Galster i Numismatisk foren.s medlemsbl. XIII, 1933 176f.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kunst_og_kultur/Billedkunst/Billedhugger/Thomas_Quellinus

Starcke, Henrik

Oprindelig forfatter HRost

Artiklen stammer fra 3. udgave af [Dansk Biografisk Leksikon](#), der udkom 1979-84.

Henrik Starcke, 16.4.1899-5.6.1973, billedhugger. Født i Kbh, død på Frbg., begravet Karlstrup kgd. S. voksede op i et højt kultiveret, litterært hjem. Hans mor var meget musikalsk, hans far var i sin fritid en habil

billedskærer. S. arvede hans samling af billedskærerjern m.m. Efter at have taget studentereksamen (1917) begyndte han, efter faderens ønske, på det medicinske studium; han bestod "Kantussen" og arbejdede under den spanske syge som volontør på Frbg. hospital. Hans trang til kunstnerisk virksomhed vandt dog overhånd, og han gennemgik Teknisk skole fra 1920 som forberedelse til akademiet hvor han blev optaget som elev på Ejnar [Nielsens](#) malerskole. Her modtog han indtryk for livet gennem sin lærers stejle personlighed der inspirerede ham og æggede ham til opposition. Han foretog længere studierejser til Frankrig (Perpignan), Italien, Grækenland, Egypten og Palæstina, England, Holland og Polen. Hans fortrolighed med oldtidens og middelalderens kunst har af og til kunnet kaste et skær af pastiche over hans kunst, men dette afbalanceres af hans friske naturiagttagelse der viser sig ikke mindst i hans skitser og tegninger. Hans fantasi og hans sans for humor har bidraget til at frigøre ham fra ydre påvirkninger. Det var 1929 at S. opgav maleriet og helt gik over til at blive billedhugger. Et af hans første arbejder var et lille alfeagtigt pigevæsen, tænkt som spejlhåndtag og skåret i benved med faderens huljern (originalen forsvundet, støbt i bronze). Som billedhugger er S. fremfor alt præget af idérigdom og spontaneitet. Der kan være noget improviseret over hans bedste ting. Hans fantasie frodighed viser sig ikke mindst i hans evne til at finde nye materialer, tit overraskende som perlesten, flinteflækker, ral, mursten, rustne søm og stentøjsskærver. På dette område har han været en foregangsmand. Til hans hovedværker hører de to store polykrome relieffer (udf. i samarbejde med Nathalie [Krebs](#)) til Vilhelm [Lauritzens](#) radiohus (1953–57) samt direktionskantinen i Gutenberghus og udsmykningen af forhallen i Egmontkollegiet (hhv. 1953–55 og 1955–56), farverige og festlige rumudsmykninger af et helt personligt præg. Hertil slutter sig den i farven fornemt afdæmpede vægdekoration i Kreditforeningen Danmark, 1960. S. har på afgørende måde brudt med den traditionelle reliefform, idet han bevidst har arbejdet med rumdybden og ladet figurerne bevæge sig frit i forhold til baggrunden: således i det 30 m lange relief i

kunststen til forsamlingsalen på Højskamlings (1940–43) og i de to store relieffer til Vestre kirkegård – *Begravelse*, 1940–49 og *Opstandelse* eller *Stolen, der venter i himlen*, 1948–49. Højest i plastisk henseende er han vel nået i det enkle og yndefulde relief af *Dronning Dagmar*, indsat i kirkemuren ved Ringsted kirke (i samarbejde med Steen Eiler Rasmussen, 1949, granit; et ekspl. i brændt chamotte tilhører Ny Carlsberg glyptotek). Til Finn [Juhls](#) mødesal i FN's bygning i New York (The Trusteeship Council Chamber, UN) udførte S. 1951–52 en tre m høj figur i bemalet teaktræ forestillende en kvinde med en fugl og symboliserende frihed og selvstændighed. Blandt de betydeligste arbejder fra 60erne og beg. af 70erne bør nævnes det bizarre monument i stål og emalje fra 1964 *De fire vinde*, opstillet foran lufthavnen i Kastrup (i samarbejde med V. Lauritzen); det imponerende egetræs krucifiks i Helligåndskirken, bronzeløven i Lions Park, Nærum (1970) og den store hund (*Cave Canem*) opbygget af ral og placeret på grænsen mellem Ålborg og Nørresundby (1971). Endelig den arkaiserende bronzefigur af en yngling der er opstillet uden for lærlingehjemmet Frederikshøj på Primulavej ved Bellahøj (1965–66). Den mest charmerende del af S.s produktion er hans "Bestiarium", den muntre fauna af elskværdige dyr der begynder med det nysgerrige lam i relieffet *Abraham i Mamrelund* (udf. i kunststen ca. 1930 og hugget i kalksten, nu i Rungsted statsskole, og igen Gustafskirken i Kbh. 1961), fortsætter med den vise ravn til et tidligere pelshus i Klareboderne (1945) og kulminerer med den festlige løve i polykrome chamotteskærver til Fredericias stadion (udf. i samarbejde med V. Lauritzen 1950 som gave fra Ny Carlsbergfondet). S. er i sin kunst livsbekræftende og positiv. En intens lykkefølelse gennemstrømmer alt, hvad han har skabt.

Familie

Forældre: professor C. N. S. (1858–1926) og Charlotte C. Lorenzen (1860–1953). – 21.11.1925 i Paris med maler Dagmar Margrethe Kristine Kaae, født 13.12.1899 på Frbg., død 24.7.1975 i Farum, d. af rentier

Frederik Christian Larsen K. (1864–1933) og Hansine (Signe) Klinge (1864–1945). – Bror til Viggo S.

Ikonomografi

Malet selvportræt ca. 1920. Raderet selvportræt. Foto.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kunst_og_kultur/Billedkunst/Billedhugger/Henrik_Starcke

Sturmberg, Johan Christopher

OPRINDELIG FORFATTER [BrGr](#)

Artiklen stammer fra 3. udgave af [Dansk Biografisk Leksikon](#), der udkom 1979-84.

Johan Christopher Sturmberg, Johan Christopher Sturmberger, d. 1722, stukkatør, billedhugger. Antagelig født i Wien. Begravet i den første uge i sept. (Petri). Om S.s uddannelse foreligger ingen oplysninger. Hans navn nævnes første gang 1708 i forbindelse med stukloftet i Frederiksberg slotskirke for hvilket han betales med 200 rdlr.; de to allegoriske relieffers figurer er lånt fra et stik i Andrea Pozzo's *Prospettiva de Pittori e Architetti*, 1693–1700 og modelleret med megen dramatik. Andre stukarbejder er bevaret i "palæet bag Børsen", Slotsholmsgade 8 (1712), i kancellibygningen, Slotsholmsgade 2–4 (1719), begge steder udført i samarbejde med Antonio Auzoni, og på Fredensborg hvor han har arbejdet sammen med broderen Johann Adam S. (1722). I sept. 1716 underskrev S. en kontrakt om udførelsen i marmor af figurer og relieffer på Christian Vs og dronning Charlotte Amalies sarkofager til Roskilde domkirke (fuldført 1719). Før marmorhugningen påbegyndtes leverede han modeller i fuld størrelse til reliefferne af hvilke kongesarkofagens i hovedtrækkene var kopier efter fire af Bernt von der Eichens tapeter med fremstillinger af Christian Vs sejr i den skånske krig. Ansvar for inventionen har ikke endeligt kunnet placeres, man har gættet på W. Fr. von Platen, J. C. Ernst og C. Marselis, men hovedæren for det kunstneriske resultat tilkommer med rette S.; sarkofagerne er hovedværker i dansk barokskulptur. Endnu før de var opstillet var S. i gang med nye opgaver: kancellibygnings

vældige frontonrelief i sandsten og med Frederik IVs buste i hvidt marmor 1718, portal-skulpturer til samme bygning 1719 og, muligvis fra samme år, Otto Krabbes pragtfulde marmorepitafium i Roskilde domkirke, et arbejde der viser stærk påvirkning fra Thomas Quellinus' monumentale gravmæler; de to hovedfigurer, Fama og Pallas Athene, tilskrives en medarbejder, muligvis broderen. General C. H. Hausmanns samtidige marmorsarkofag i Vor Frelses kirke i Oslo kan meget vel tænkes at stamme fra S.s værksted. Som så mange af sine fagfæller skar S. tillige i træ, således udsmykningen af lydhimlen til prædikestolen i Frederiksberg slotskirke (1721).

Familie

gift senest 1715 med Anna Cathrine Wacheler, født ca. 1694, begr. 30.4.1774 i Kbh. (gift 2. gang 1724 med billedhugger Johann Christopher Heimbrod, død 1733).

Bibliografi

Vilh. Lorenzen i *Den danske centraladministration*, red. Aage Sachs, 1921 46f. A. Nygård-Nilssen i *Kunst og kultur*, Bergen 1926 215–33. O. Norn i *Danm.s billedhuggerkunst*, red. V. Thorlacius-Ussing, 1950. *Danm.s kirker*. Kbh.s amt IV, 1951.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kunst_og_kultur/Billedkunst/Billedhugger/Johan_Christopher_Sturmberg

Weidenhaupt, Andreas

1738-1805. Billedhugger. W., der var Søn af Sværdfejer Joh. Chr. W. og Catharina Maria f. Westphal, var født i Kjøbenhavn 13. Avg. 1738; da han havde Lyst til Billedhuggerkunsten, blev han Elev af Pezold og Saly (1750), besøgte Kunstakademiet, vandt 1758 begge Sølvmedailler, 1759 den mindre og 1760 den store Guldmedaille for Opgaven «Moses findes af Faraos Datter». Efter at Maleren Peter Als var vendt hjem fra Udlandet, fik W. Rejsestipendium og tog 4. Sept. 1762 til Paris, hvor han fik Adgang til Akademiet, og hvor han desuden studerede under Billedhuggeren Augustin Pajou. Fra Paris hjemsendte han 1763 et Relief, «Saul,

som spørger Samuel til Raads», og 1765 «En siddende Vulkan» i brændt Ler. S. A. rejste han til Rom, hvor han flittigt studerede Antikken, og hvor han udførte enkelte Kopier i brændt Ler efter Antikker. Da hans 6aarige Stipendium 1768 var udløbet, fik han Penge til Hjemrejsen. 8. Juli 1769 blev han agreeret ved Akademiet, og 23. April 1770 blev han paa en siddende «Minos» enstemmig optaget til Medlem. – W. havde særlig lagt sig efter Anatomien, og 1771 blev han, ved Dr. Bergers Fratrædelse som Lærer, Professor ved Akademiet i dette Fag; en Anatomifigur, som han udførte 1783 efter Akademiets Ønske, er blevet benyttet til den nyeste Tid. W., der 1773 var blevet Professor ved Modelskolen, fungerede adskillige Gange som Akademiets Kasserer og var 1791-92 dets Direktør. Han døde ugift 26. April 1805 i sin Bolig paa Charlottenborg. Fra W.s Ophold i Rom hidrører et Studieophold i overnaturlig Størrelse af en gammel Mand, et grundigt og flittigt Arbejde, som tyder paa, at W. egnede sig godt til Lærer i sit Fag. Hvad der i øvrigt kjendes af W. – det er ikke meget – røber ikke noget særligt eller ejendommeligt kunstnerisk Talent. Til Frihedsstøtten udførte han Statuen «Agerdyrkningsflid» og Relieffet «Trældoms Afskaffelse»; Portrætterne af Krüger og Wohlerl i kirurgisk Akademi stamme fra hans Haand, og Gravmælet over Tømmermester Boje Junge i Petri Kirkes Gravkapel er ligeledes hans Arbejde; desuden har han udført Modellen til Frontespicerelieffet paa det kongl. Theater (Frontespicen er nu i Haven ved Prinsens Palais). Weilbach, Nyt dansk Kunstnerlex. Udstillingskatalogerne 1778 og 1794.

Francis Beckett.

<http://runeberg.org/dbl/18/0363.html>

Wiedewelt, Johannes

OPRINDELIG FORFATTER VTh-U

Artiklen stammer fra 2. udgave af Dansk Biografisk Leksikon, der udkom 1933-44.

Johannes Wiedewelt, 1.7.1731-17.12.1802, billedhugger. Fra sit hjem var W. næsten forudbestemt til at blive kunstner, og en ældre tradition der går tilbage til W.s levetid beretter at han først ville være maler og

endnu inden han 1746 blev konfirmeret havde været elev af den italienske maler H. Miani der forlod Kbh. 1745. Nogen sikker bekræftelse herpå findes dog ikke. Naturligt lærte han billedhuggerhåndværket hos sin far der gjorde ham til svend. Han gik desuden på det ældre kunstakademi hvor J.C. Petzold var lærer, og har nok også arbejdet hos sin gudfar Diderik Gercken, for hvem han efter eget sigende i et brev fra 1768 "i sin ungdom har gjort både tegninger og modeller". Sidst i 1740'erne modellerede W. to små buster af kongeparret; de blev sammen med dertil hørende postamenter støbt i tin og i marts 1750 overrakt majestæterne der herfor benådede kunstneren med 120 rdl. For disse rejste han 1750 udenlands for sin videre uddannelse. Turen gik først til Paris hvor faderen i en lang årrække havde arbejdet, og hvortil W. ankom 5.8. Han blev der hjulpet af den danske kunstelskende legationssekretær J. Wasserschlebe som skaffede ham ind i G. Coustou d.y.s værksted og ind på kunstakademiet hvor W. 1753 vandt den første sølvmedalje. For at eksistere måtte han arbejde som almindelig marmorbilledhugger hos Coustou. Efter to års forløb skaffede Wasserschlebe ham på anbefaling af kobberstikkeren C. N. Cochin først en årlig understøttelse fra den danske konge og senere da W. ønskede at hellige sig studierne helt og at forlade Paris for at rejse til Rom en toårig pension på 400 rdl. årlig for årene 1754 og 1755. Rejsen til Rom blev af skelsættende betydning for W. der hjemmefra gennem faderen og Diderik Gercken var opvokset i senbarokkens og rokokkens kunstneriske atmosfære.

I foråret 1754 forlod W. Paris og ankom til Rom 7.6. Han begav sig omgående til direktøren for det franske akademi, maleren C. J. Natoire, til hvem han havde en anbefalingskrivelse fra Wasserschlebe. Natoire modtog ham med stor venlighed og tilbød ham en pensionærs fordele ved akademiet. I det første år har W. benyttet sig deraf, men i øvrigt styrkede han sig straks ind i studiet af antikkerne, og det kan ikke noksom fremhæves at han var langt inde i dette studium der blev det vigtigste resultat af hans Romophold før den tyske arkæolog J. J. Winckelmann for første gang kom til Rom 18.11.1755. Da

havde W. i næsten halvandet år tegnet og studeret antikken langt mere end han var virksom som kunstner. I det hele taget udførte han kun ganske få plastiske arbejder i Rom, nærmest pligtarbejde der hjemsendtes til akademiet, således et relief, en kopi i brændt ler af den belvederiske torso, og endelig en buste forestillende abbed Bracci; intet af disse arbejder kendes længere. I begyndelsen af 1756 stiftede W. bekendtskab med Winckelmann, og der udviklede sig et varmt venskab mellem dem; en del af året 1756-57 boede Winckelmann hos W., og de havde fælles husholdning. I foråret 1758 inden W.s hjemrejse var de sammen i Napoli, og de vedligeholdte en stadig korrespondance lige til Winckelmann 1768 blev myrdet i Trieste. Sin begejstring for antikken fik W. yderligere forøget gennem venskabet med denne tyske arkæolog, der netop havde udgivet sit værk *Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke in der Malerey und Bildhauerkunst* (1755), en bog der næsten blev den germanske verdens bibel med hensyn til den "gode smag" i kunsten. En dansk oversættelse var i øvrigt allerede på tale ganske kort efter udgivelsen.

W.s indtryk af livet i Rom for en kunstelsker antyder han kort efter sin ankomst i et brev til Wasserschlebe: "De gamles Mesterværker, som man bestandig har for Øje, Letheden ved at studere dem, dertil en vis Melancholi paa Grund af manglende Forlystelser, den fri Levemaade – alt dette, mener jeg, tilskynder til en Koncentration, som man ikke finder andetsteds, og som er saa nødvendig for den, der vil studere". De kunstværker af antikken som man dengang mest beundrede var dog ikke dem der for os nu er indbegrebet af antik kunst, men tværtimod arbejder fra dens sidste "barokke" periode, fra hellenismen og fra romertiden. Man havde egentlig historisk set fået fat i den "forkerte" ende, når man begejstredes for den belvederiske Apollo, den borghesiske fægter, Laokoonsgruppen, niobiderne eller den belvederiske torso – disse værkers gode kunstneriske egenskaber i øvrigt ufortalt -men derimod stilmæssigt og smagsmæssigt i den del som lå senbarokken nærmest. Når klassicismen derfor følte sig som den "rene smags" repræsentant over for rokoko og barok, bedrog

man i nogen grad sig selv. Af naturen har W. åbenbart været en flittig og vågen mand, så hans studieår i Rom gjorde ham til en kyndig og lærd kunstner; det var dog ikke sit specielle område alene han interesserede sig for, men også på arkitekturens felt var han vel orienteret og havde en sund indstilling. Han rapporterede de nyeste fund hjem og var ivrig for at Danmark skulle være med i kunstopkøbet; allerede i W.s stipendieår lægges grunden til en vigtig del af hans kommende virksomhed som kunstrådgiver for staten og private.

W.s stipendietid nærmede sig nu sin afslutning, og inden han skulle rejse hjemad, hvor hans forældre med få dages mellemrum var døde i sept. 1757, foretog han fra 8.4.1758 en rejse til Napoli, Pompeji og Herculaneum. Den tog en måneds tid, og dens mål var studiet af de nyfundne antikker. 1.7.1758 forlod W. Rom og rejste nordpå sammen med maleren Johan Mandelberg. Over Caprarola og Siena nåede de 6.7. Firenze hvor de blev i seksten dage; han studerede her antikkerne i Uffizierne og Michelangelo, om hvis kunst han kommer med ret kompromitterende udtalelser, navnlig den ofte citerede om mediciernes kapel og dets gravmæler, der "sind schlechter, als man sich einbilden sollte". Videre rejste de Norditalien rundt: Pisa, Carrara, Lucca, Bologna, Padova og Venezia; derfra over Trieste, Innsbruck, Augsburg, Kassel, Hannover og Hamburg hjem til Kbh. hvortil de ankom 6.10.s.å. Man havde fra højeste sted ønsket W. hjem, og akademiets præses grev A.G. Moltke interesserede sig meget for den unge danske billedhugger, der nu hurtigt fuldførte sine akademiske grader idet han 30.3.1759 blev agreeret på en figur af den "hvilende Hercules" og samtidig på direktøren J.-F.-J. Salys forslag optaget som akademisk medlem uden særligt receptionsstykke. S.d. blev W. udnævnt til kgl. hofbilledhugger, og 16.4.1761 blev han valgt til professor ved modelskolen.

Hoffet interesserede sig meget for W., og allerede 1759 fik han anvist atelier i materialgården ved Frederiksholms kanal, hvor siden da nogle af landets betydeligste billedhuggere har haft til huse og har det endnu den dag i dag. Hans første større arbejde hjemme

var også for hoffet, nemlig en marmorsarkofag for kong Christian VI. Allerede i Rom havde han udført en stor tegning til en sådan sarkofag; formentlig er det den han 9.6.1759 foreviste akademiet der senere i nov.s.å. godkendte de endelige tegninger, som slutte­lig approberedes af kongen. Derefter oprette­des kontrakt om arbejdets udførelse i løbet af fire år, men da hoffet overvældede kunst­neren med nye arbejder blev sarkofagen først færdig 1768 og ikke opstillet før i efter­året 1777; det var den første klassicistiske sarkofag der blev skabt her i landet; den er

ganske symmetrisk i sin opbygning, idet der ikke længere er tale om en hovedende og en fodende således som i barokkens og rokoko­ens sarkofager. Den prydes på langsiderne af relieffer i romersk stil med to enkle rækker af figurer på en neutral baggrund. Ved ki­stens ene ende holder en vinget kvindeskik­kelse, det gode ry, kongens laurbærkronede portrætmedaljon, mens ved den anden ende folkets sorg er personificeret i en smuk sør­gende kvindeskikkelse; dennes følelse og stemning understreges stærkt af det roligt faldende draperi.

Christian VI's sarkofag i Roskilde Domkirke

I denne sarkofag gav W. et håndgribeligt ek­sempel på den nye klassiske stil som Winck­elmann stadig i sine breve lagde ham på sinde at holde sig til. "Søg", skriver han såle­des, "den ædle Simpelhed i Omridset og i Draperiet – fly Michel Angelos lærde An­tydning af mange Ting, og søg, som Aposte­len siger, ikke at gøre Dem alt for klog. Op­elsk under den cimbriske Himmel en græsk Skønhedsfølelse, som endnu ingen har skuet, og hæv om muligt denne op over alt Føleri, som kan forstyrre præget af Skønhed" (april 1761). Ikke alene i praksis, men også i mere teoretisk form søgte W. at klarlægge den nye tids stræben. 1762 udgav han en lille traktat med titlen Tanker om Smagen udi Konsterne i Almindelighed (fot.optr. 1973). Værket rø­ber en stærk afhængighed af Winckelmanns

Gedanken ..., ja, er endog i væsentlige passa­ger en mere eller mindre direkte oversættelse af dette skrift. Synspunkterne behandles ret fragmentarisk, og betragtningerne får efter­hånden karakteren af aforismer. Tidens slag­ord "antikvitet" og "natur" og deres indbyr­des forhold drøftes stadig. Om naturen siger W., at den er "det Chaos, hvoraf en Kunstner skal udsøge det Skønneste, og samle de fuldkomneste Deele ... At studere efter Natu­ren alleene bliver altsaa en længere og nøysommere Vej til at kiende det fuld­komne, end ved Hielp af at studere det An­tique". W. røber sig her – i alle tilfælde i teo­rien – som en tilhænger af den germanske klassicismes alt for teoretiske og alt for dog­matiske synspunkter i modsætning til den franske klassicisme der på en forunderlig måde forstod at forene hensynet til "de gamle" med det sunde naturstudium der alle

dage har været en betydende del af fransk kunsts væsen.

Samtidig med at arbejdet med Christian VI's sarkofag begyndte fik W. overdraget to kæmpeopgaver, nemlig at komme med forslag og skitser til den plastiske udsmykning af Marmorkirken (Frederikskirken) og af Fredensborg slotspark. Allerede 1749 var grundstenen til Frederikskirken nedlagt, men først sidst i 1750'erne kom der nogen gang i byggearbejdet, efter at N.-H. Jardin var blevet dens arkitekt. I marts 1760 havde W. udkast færdige dels i tegning, dels i modellede skitser til ikke mindre end i alt 94 forskellige arbejder, nemlig 48 figurer og seks relieffer til den udvendige udsmykning og seksten figurer og 24 relieffer til den indre. Længere end til udkastene kom disse arbejder dog ikke da opførelsen af kirken efter nogle års forløb gik i stå og udsmykningen dermed bortfaldt. Skitserne er ikke bevaret.

Helt anderledes gik det med det andet store arbejde, skulpturerne til Fredensborg slotshave; denne park ønskede man at gøre til et dansk Versailles, og 1761 havde Jardin udført en ny haveplan; n.å. præsenterede W. kongen sine forslag til den plastiske udsmykning. Parterret -den halvcirkelformede plads foran havefacaden – forandrede Jardin ikke videre. Her opstilledes fire figurer af årstiderne der navnlig hvad kvindefigurerne angår er holdt i en streng klassisk stil. Hvad der særlig giver anlægget dets karakter var udformningen af "Store allé" så den blev et sidestykke til "le tapis vert" i Versailles. Til højre og venstre for indgangen til alleen anbragte W. to store dekorationer, Danmark og Norge, kraftige og monumentale siddende kvindeskikkelser på smukt proportionerede brede fodstykker som Jardin sikkert har haft noget at gøre med. Men også på anden måde har disse dekorationer forbindelse med fransk kunst, idet Danmark og Norge utvivlsomt er inspireret af Edmé Bouchardons statue af "la ville de Paris" på fontainen i Rue de Grenelle. Efter Jardins plan var Store allé ikke én græsplæne som nu, men bestod af to plæner, flankeret af runddele. I plænerne otte hjørner anbragte W. fire figurgrupper (Paris og Helena, Æneas og Anchises, Zefyr og Flora, Perseus og Andromeda) og fire store trofæer. Grupperne er velopbyggede og

effektfulde, trofæerne af en virkelig pompøs virkning, men nægtes kan det ikke at begge er temmelig langt borte fra Winckelmanns "edle Einfalt und stille Grösse"; havde Winckelmann set Store allés udsmykning, ville han sikkert have følt en dyb skuffelse. Løsningen af opgaven tjener dog W. til ære; han udviste stor fordomsfrihed ved at forstå, at når man ville gøre Fredensborg til et Versailles kom man ikke uden om det rigtige og kunne ikke nøjes med en blodløs tysk klassicisme. Udførelsen af arbejderne på Fredensborg stod på 1760'erne igennem, men endnu indtil et godt stykke ind i 1780'erne føjedes der fra tid til anden nye skulpturer til anlægget. Disse store opgaver havde én gang for alle placeret W. som den førende danske billedhugger i 1700-tallets anden halvdel, og det strømmede nu også til ham med bestillinger fra adelen og fra private. 1760 var A. G. Moltkes hustru død og et gravkapel ved Karise kirke planlagt. Til dette udførte W. 1762-64 grevindens sarkofag der i kompositionen minder om Christian VI's.

Endnu i Frederik Vs sidste dage omgikkes man med planer om en modernisering ved Jardin af Christiansborg slots riddersal. Kongens død og Christian VII's forestående formæling (nov.1766) fremskyndede arbejdet der for skulpturens vedkommende blev overdraget til W. Det udførtes i stuk og gips i løbet af ni måneder, skønt det drejede sig om tolv store portrætmedaljoner af de oldenborgske konger og ikke mindre end 28 trofæer samt et relief over salens indgangsdør. Det hele gik til grunde ved slotsbranden 1794. Af Frederik V's portræt findes dog et andet eksemplar på Korselitse. Også på anden måde kom kongens død til at betyde noget for W., hvem udførelsen af et stort gravmæle i Roskilde domkirke over den folkekære og kunstelskende konge blev overdraget. Kontrakten sluttedes 1769, den arkitektoniske del blev sat på plads 1775, 1789 var monumentet helt færdigt fra kunstnerens hånd, men først langt ind i 1800-tallet blev kapellet fuldført og kunstværket samlet (1825). Det er W.s hovedværk og gør en ypperlig virkning i det smukke hvide rum. De to sørgende figurer af Danmark og Norge er vel de bedste klassicistiske figurer før Bertel Thorvaldsen, den ene dog med lette barokke

mindelser. Relieffet er i nyattisk stil. 1776 begyndte W. et omfattende dekorativt arbejde, monumenterne på arveprinsens gods Jægerspris. Prinsen og Ove Høegh-Guldberg ville gøre parken og hegnet dér til en nationalhistorisk mindelund, og foruden støtter på Julianehøj for sagnkongerne opstilledes i alt 54 sten. W. viste sig her ved denne beskedne opgaves løsning fra sin fordelagtigste side, den dekorative. Han havde både smag, kultur og lærdom og lægger i udformningen af emblemer og allegorier et mådehold for dagen som virkelig er klassisk. Hvad W. mellem år og dag udførte af dekorative arbejder var ikke lidt: vaser, mindesten, fontæner og søjler. En af de enkleste og kraftigste er skibssøjlen i Fredensborg have (1762-84); af andre kan nævnes obelisk for Frederik V på Bregentved (1772) og søjlen for den Moltkeske familiesammenkomst på Glorup (1782).

Et af W.s smukkeste arbejder er Ludvig Holbergs sarkofag i Sorø kirke som akademiet lod udføre 1779-80. Selve den velproportionerede sarkofag er prydet med to relieffer forestillende historiens og heltedigtets musen samt en ypperlig portrætmedaljon af akademiets velgører, skarp og bestemt i udtrykket, klar og koncis i formen. En del år senere er gravmælet over en anden stor legatstifter J. F. Classen udført. W. havde ofte haft arbejde for ham, så det var kun naturligt at det blev W. der 1793 kom til at udføre den posthume buste. I nov. 1795 afleveredes gravmælet i Vinderød kirke; det var af temmelig bombastisk karakter og viser et tilbagefald til barokke monumentformer som W. lige siden sin Romtid havde bekæmpet. Hans sidste betydelige arbejde er figuren Troskab på Frihedsstøtten (udført 1797). Gennem det sidste tiår af århundredet gik det jævnt tilbage for W. også i legemlig henseende, og den tidligere så fejrede kunstner mærkede at tiden var en anden. Nu og da oplivedes han når kollegaen fra Sverige – J. T. Sergel – kom på besøg. W. var en elskelig og vennsæl mand, og Sergel sendte altid varme hilsener til ham. I begyndelsen af 1800 blev W. ramt af et apoplektisk tilfælde. I de kommende to år gik det rivende ned ad bakke for ham; han kom i åbenlys trang, og til sidst så han ingen anden udvej end selv at søge døden.

17.12.1802 om aftenen druknede han sig i Sortedamssøen. Dette dødsfald – ligesom Jens Juels få dage efter – vakte stor bevægelse i Kbh. Grevinde Sophie Reventlow skrev 28.12. derom til sin svigerinde: "W., en Olding på 70 Aar, har druknet sig paa Grund af Næringssorger. Dette er store Tab for Kunsten. Callisen havde set W. i et Selskab, kort før han fattede den frygtelige Beslutning, og tilsyneladende var han da meget munter; men han havde vænnet sig til en Levevis, som han ikke kunne fortsætte, og hans Formuesomstændigheder vare derangerede, han selv for stolt til at lade nogen mærke det".

Gennem 40 år beherskede W.s klassicisme dansk billedhuggerkunst, men han var en ener, og hans specielle form levede ikke ud over hans død. Hans virksomhed var kolossalt omfattende. Foruden de egentlige billedhuggerarbejder udførte han modeller for porcelænsfabrikken, tegninger til medaljer, til festdekorationer, til interiører (møntkabinetet på Rosenborg), til bøger, møbler og haveanlæg (Fuglsangs, Bregentveds og Hvidkildes haver), ligesom han var sagkyndig ved anskaffelse af kunstværker o.l. (navnlig under en rejse til Paris og London 1768-69 i følge med arkitekten Jardin). Endelig var han i en lang årrække kunsthøgskolens direktør, i alt otte gange i tiden 1772-94. Hans ulykke var at han fra sine unge år blev overvældet med opgaver, så han ikke fik ro til at modnes og vokse i stilhed i sin kunst. Måske var han også for lærd, i hvert fald manglede der varme og frodighed i hans arbejder. Hans bedrift var at føre klassicismen helt til sejr, om end hans rod tilbage til barokkens og rokokkens tid aldrig helt blev skjult. Han gennemførte dog "den rene og gode smag" i publikums bevidsthed, og man kan uden at overdrive karakterisere ham som en betydelig dekorationskunstner; vi har vanskeligt ved at forestille os, hvordan det ville have set ud i vor billedhuggerkunst fra Frederik V's festlige dage til Frederik VI's sparetider, om ikke W. havde forsøgt "under den cimbriske himmel at opelske en græsk skønhedsfølelse".

Familie

Johannes Wiedewelt blev født i København (Petri), døde sst. (Petri) og blev begravet sst. (Ass.).

Forældre: billedhugger Just Wiedewelt (1677-1757) og Birgitte Lauridsdatter (1699-1757). Ugift.

Ikonografi

Tegn. af J. E. Mandelberg ca.1756 (kunstakad.s bibl.). Mal. af P. Als ca.1757 (Fr.borg), litograferet 1877 og stukket af A. Repholtz, 1923. Mal. af Als, 1766 (kunstakad.), efter dette kopi af Hans Hansen (Fr.borg), stik af J. M. Preisler samt træsnit 1878. Min. af W. A. Müller, 1773 (kunstakad.). Buste af Hartman Beeken udst. 1778 (Kgl.bibl.). Afbildet ved Fr. Vs sarkofag på stik af J. F. Clemens, 1783, figuren kopieret af G. L. Lahde på satirisk stik 1788. Karikatur af J. T. Sergei ca.1797 (Nationalmus., Sth.). Tegn. af G. L. Lahde, 1799 (Kgl.bibl.), stukket af samme s.å., efter dette litografier og træsnit. Gouache af W. A. Müller, 1800 (Fr.borg), tegn. af samme (sst.). Tegn., formentlig selvportr. (kobberstiksaml.). Silhouet (Kgl. bibl.). Min. (Fr.borg). Tegn. af N. Abildgaard (sst.; Fr.borg). Relief af Th. Stein, 1877 (Ribe og Odense kunstmuseer), statuette af samme, 1901. Statuette af F. E. Ring, 1884 (glyptoteket; Fr.borg). Buste af Elo, 1920 (1922 glyptotekets facade). Afbildet på mal. af V. Neiiendam udst. 1934. – Gravmæle af A. Weidenhaupt, 1804.

Bibliografi

J. J. Winckelmann: Briefe, udg. Walther Rehm I-IV, Berlin 1952-57. – [Aug. Hennings:] Essai sur les arts ... en Dannemarc, 1778 97-103. Carl Justi: Winckelmann. Sein Leben, seine Werke und seine Zeitgenossen II, Lpz. 1872 (5. opl. 1956). Fr. J. Meier: Efterretn. om billedhuggeren J. W. og om kunstakad. på hans tid, 1877. Th. Oppermann: Kunsten i Danm. under Fr.V og Chr.VII, 1906 79-87. P. Johansen: Før Thorvaldsen. Rom-Kbh., 1910 = Blade af da. kunsts hist. V 77-101. Tegn. af maleren C. M. Tuscher og billedhuggeren J. W., udstill.kat. ved Victor P. Christensen, Kunstforen. dec.1916. Mario Krohn: Frankrigs og Danm.s kunstneriske forbindelse i det 18.

årh. I-II, 1922. Mindestøtterne på Jægerspris, m. tekst af V. Thorlacius-Ussing, 1924. Chr. Elling i Danske herregårdshaver, 1930-39 357-59. Louis Réau: Histoire de l'expansion de l'art français. Pays scandinaves, Paris 1931 48f. Karl Wilh. Tesdorpf: J. W., Hamb. 1933. Danm.s kirker. Præstø amt II, 1933-35 1071 1105 1108. Sorø Amt I, 1936. København I-II. 1945-65. Maribo amt II, 1951. Kbh.s amt IV, 1951. Rom og Danm., red. L. Bobé I, 1935 146-52 o.fl.st. V. Thorlacius-Ussing i Kunstmuseets årsskr. XXII, 1935 111-30. L. Bobé sst. XXVIII, 1941 142f (om slægten). Vagn Poulsen sst. 143-47. Georg Galster i Kulturminster I, 1939 115-36. Rud. Buick i Nordelbingen XX, Heide in Holstein 1952 137-41. Oscar Reuter-svärd i Ord och bild LXIX, Sth. 1960 1-6. Hakon Lund i Tilregnet Mogens Koch, 1968 234-40. Hans Georg Skovgaard sst. 241-48. Jan Steenberg: Fredensborg slot, 1969. Rolf Wiecker i Text og kontekst I,1, 1973 31-69 og II,1, 1974 22-63. Pierre-Maxime Schuhl i Gazette des beaux-arts CXVII, Paris 1975 49-60. Hakon Lund: Mindelunden ved Jægerspris, 1976. Samme i Enten eller. Udstill.kat., Sophienholm, 1980 35-43. Birgitte Bøggild Johannsen i En bog om kunst til Else Kai Sass, 1978 29 31-33. Karin Kryger i Architectura IV, 1982 17-29 34-38 40-42. Samme i Hafnia 9, 1983. Cras XXXV, 1983. – Papirer i Kgl.bibl.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kunst_og_kultur/Billedkunst/Billedhugger/Johannes_Wiedewelt

Wiedewelt, Just

OPRINDELIG FORFATTER VTh-U

Artiklen stammer fra 2. udgave af Dansk Biografisk Leksikon, der udkom 1933-44.

Just Wiedewelt, 18.11.1677-8.9.1757, billedhugger. Født i Kbh, død sst., begravet sst. (Petri urtegård). W. var 1692-96 elev hos Thomas Quellinus i Kbh. hvorfra han 1696 rejste til Antwerpen, formentlig til Artus Quellinus d.y.s værksted. Efter to års forløb rejste han til Paris hvor han "conditionerede" o: fik ansættelse som marmorarbejder i et billedhuggerværksted. Måske har han været hjemme ca. 1707, for 14.1.1708 udstedtes

der pas for ham til Frankrig og Italien. Derefter forblev han endnu syv år i udlandet, den længste tid – måske den hele – i Paris, for først ved juletid 1715 vendte han tilbage til Kbh. Efter hjemkomsten var hans første arbejde de to marmorbuster af kong Frederik IV og dronning Louise, der nu findes på Rosenborg; det er ret dygtige arbejder i fransk barokstil, og de betaltes af kongen 1719 med 300 rdl. da arbejdet på dem havde været i 11 måneder. Sammen med Diderik Gercken udførte W. i begyndelsen af 1720erne alteret i Garnisons kirke der var færdigt 1724–25, men blev stærkt kritiseret af skønsmændene. Til alteret i Kbh.s slotskirke, udført 1726-28 af Gercken, skal W. have leveret de to figurer ved siden af søjlerne, den guddommelige nåde og den guddommelige retfærdighed. Begge er typisk senbarokke i deres stil. Dette sidste alter blev flyttet til Helligåndskirken 1731 hvor det nu findes. For sin svoger guldslager Zeise udførte W. 1732 den smukke portal til hans hus i Helligøjstræde. 1734 fik W. stillingen som Holmens billedhugger og beholdt den til sin død; som sådan har han åbenbart været medvirkende ved den skulpturelle udsmykning af den 1744 opførte kongeportale på Nyholm. W. synes ikke at have været meget produktiv eller særlig selvstændig i sin kunstneriske form. Hans figurstil er typisk for Quellinus-eleverne; i sine senere år synes han noget påvirket af Diderik Gercken.

Familie

Forældre: muremester Hans W. (1646-1730, gift 2. gang 1681 med Agnete Strobel, ca. 1660-1722) og Maren Jensdatter Marcussen (død 1680). Gift 1726 med Birgitte Lauridsdatter, født 2.11.1699 i Vivild, død 3.9.1757 i Kbh. (Petri), d. af Lauritz Knudsen. – Far til Johannes W.

Ikonografi

Relief af Johs. Wiedewelt udst. 1769, efter dette stik af M. Rösler, 1768, og relief af Johs. Wiedewelt, 1770, til gravmælet 1779.

Bibliografi

F. J. Meier: Efterretn. om billedhuggeren Johs. Wiedewelt, 1877 14-18 anm. 1. L
Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde zu

Kopenhagen, 1925 460. Samme i Kunstmu-seets årsskr. XXVIII, 1941 142. V. Thor-lacius-Ussing: Billedhuggeren Thomas Qu-ellinus, 1926 127. Samme i Rom og Danm., red. L. Bobé I, 1935 146. Chr. Elling og Viggo Steen Møller: Holmens bygningshist. 1680-1930, 1932 83. Danm.s kirker. Køben-havn I, 1945-58 392 678; III, 1966-72 220-27; V, 1983ff 81. Hans Chr. Bjerg og John Erichsen: Danske orlogsskibe 1690-1860, 1980 103-13.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kunst_og_kultur/Billedkunst/Billedhugger/Just_Wiedewelt